

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra politologie

Vývoj vztahu mezi NATO a Ruskou federací po roce 1991
Bakalářská práce

Autor: Matěj Kabeláč
Studijní program: B 6701 Politologie
Studijní obor: Politologie
Forma studia: kombinovaná

Vedoucí práce: Mgr. Stanislav Myšička, Ph.D.

Hradec Králové, 2022

Zadání bakalářské práce

Autor:	Matěj Kabeláč
Studium:	F18BK0054
Studijní program:	B6701 Politologie
Studijní obor:	Politologie
Název bakalářské práce:	Vývoj vztahu mezi NATO a Ruskou federací po roce 1991
Název bakalářské práce AJ:	The Evolution of Relations between NATO and Russian federation since 1991

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce, pojmenovaná Vývoj vztahu mezi Severoatlantickou aliancí a Ruskou federací po roce 1991 si klade za cíl deskripci a analýzu vývoje dialogu mezi Severoatlantickou aliancí a Ruskou federací. Důraz je kladen na rozbor klíčových událostí, v nichž se společně oba aktéři angažovali. Podrobněji je popsán a analyzován vývoj vzájemných vazeb mezi Severoatlantickou aliancí a Ruskou federací od rozpadu SSSR až po současnost. Hlavní výzkumnou otázkou je ?Jaký je vztah mezi oběma aktéry po 30 letech od rozpadu Sovětského svazu?

DOUBRAVA, Jaroslav. Studená válka 2.0: znovu rozdělený svět. Velké Přilepy: Olympia, 2019. ISBN 978-80-7376-545-3.

BARŠA, Pavel a Vít BENEŠ. Dialog teorií: filozofická dilemata výzkumu mezinárodních vztahů. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-011-7.

FIDLER, Jiří. Dějiny NATO. Praha: Paseka, 1997;. ISBN 80-7185-145-0.

KENDALL, Bridget. Studená válka: nový pohled na konflikt mezi Západem a Východem. Přeložil Jan ŠINDELKA. Praha: Knižní klub, 2018. Universum (Knižní klub). ISBN 978-80-242-6201-7.

SALMINEN, Veronika. Máme se bát Ruska?: dramata a osudy největší země světa. V Praze: Daranus, 2019. ISBN 978-80-87423-90-5.

KURFÜRST, Jaroslav. Příběh ruské geopolitiky: jak se ruská myšlenka zmocnila více než šestiny světa. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018. ISBN 978-80-246-4026-6.

Garantující pracoviště:	Katedra politologie, Filozofická fakulta
Vedoucí práce:	Mgr. Stanislav Myšička, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	22.4.2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval (pod vedením vedoucího bakalářské práce) samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 13. dubna 2022

Anotace

KABELÁČ, MATĚJ. *Vývoj vztahu mezi NATO a Ruskou federací po roce 1991*, Hradec Králové: Filosofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2022, 44 s. Bakalářské práce

Bakalářská práce, pojmenovaná „Vývoj vztahu mezi Severoatlantickou aliancí a Ruskou federací od roku 1991“ si klade za cíl deskripci a analýzu vývoje dialogu mezi Severoatlantickou aliancí a Ruskou federací. Důraz je kladen na rozbor klíčových událostí, v nichž se společně oba aktéři angažovali. Podrobněji je popsán a analyzován vývoj vzájemných vazeb mezi Severoatlantickou aliancí a Ruskou federací od rozpadu SSSR až po současnost. Hlavní výzkumnou otázkou je jaký je vztah mezi oběma aktéry po 30 letech od rozpadu Sovětského svazu.

Klíčová slova: Severoatlantická aliance, Ruská federace, Realismus

Annotation

KABELÁČ, MATĚJ. The Evolution of Relations between NATO and Russian federation since 1991. Hradec Králové: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 2022, 44 pp. Bachelor Thesis.

The bachelor's thesis, entitled "The Evolution of Relations between NATO and Russian federation since 1991" aims to describe and analyze the development of dialogue between the North Atlantic Treaty Organization and the Russian Federation. Emphasis is placed on the analysis of key events in which both actors were involved together. The development of mutual relations between the North Atlantic Treaty Organization and the Russian Federation from the collapse of the USSR to the present is described and analyzed in more detail. The main research question is what is the relationship between the two actors 30 years after the collapse of the Soviet Union.

Keywords: North Atlantic Treaty Organization, Russian Federation, Realism

OBSAH

1	REALISMUS	9
2	NATO.....	11
2.1	HISTORIE.....	11
2.2	STRATEGICKÉ KONCEPCE NATO	14
2.2.1	Rok 1999.....	14
2.2.2	Rok 2010.....	14
2.3	ROZŠIŘOVÁNÍ NATO.....	15
3	RUSKÁ FEDERACE	18
3.1	PŘEDCHŮDCE	18
3.2	VZNIK	19
3.3	PRVNÍ VOLEBNÍ OBDOBÍ VLADIMIRA PUTINA.....	21
4	VÝVOJ VZÁJEMNÝCH VZTAHŮ MEZI NATO A RUSKEM	23
4.1	RUSKO – GRUZÍNSKÁ VÁLKA.....	23
4.1.1	První konflikt v letech 1991-1994	23
4.1.2	Druhý konflikt v roce 2008.....	24
4.2	VÁLKA V KOSOVU.....	25
4.3	OBČANSKÁ VÁLKA V SÝRII.....	27
4.3.1	Zapojení Ruska	28
4.3.2	Zapojení NATO	29
4.4	OBČANSKÁ VÁLKA V LIBYI.....	29
4.4.1	Zapojení NATO	30
4.4.2	Zapojení Ruska	30
4.5	ANEXE KRYMU.....	31
4.6	VÁLKA NA UKRAJINĚ.....	34
5	ANALÝZA VYBRANÝCH KONFLIKTŮ	37
6	ZÁVĚR	40
	ZDROJE.....	42

Úvod

Téma pro bakalářskou práci jsem zvolil z toho důvodu, protože tomu bude již třicet let od rozpadu Sovětského svazu a vzniku Ruské federace a tím i od ukončení studené války, která svět ohrožovala více jak čtyřicet let. Bakalářská práce má za cíl analyzovat důležité události, ke kterým došlo od roku 1991 mezi Ruskem a NATO a jaký vliv tyto události měly na vztahy mezi oběma aktéry. Toto téma je důležité, protože se jedná o vojensky nejsilnější subjekty na světě, které by mohly při přímé konfrontaci vyvolat zahájení třetí světové války. Hlavní výzkumná otázka tedy zní: „Jak se vyvíjel vztah mezi Ruskou federací a NATO od roku 1991?“. Jedná se o důležitou otázku z toho pohledu, zda se podařilo překonat rivalitu, která tu byla skoro půl století a rozbít onu železnou oponu, jak tento stav nazval Winston Churchill.

Z metodologického hlediska se jedná o kvalitativní analýzu vztahu mezi NATO a Ruskou federací. Práce se zabývá nejdůležitějšími konflikty mezi oběma účastníky, do kterých byly zapojeni. Za třicet let se zde objevily i snahy o sblížení, které se budu snažit ve své práci přiblížit. Z teoretického hlediska bude na aktéry nahlíženo z pohledu realismu. Představitelé realismu považují stát za nejvýznamnějšího aktéra v mezinárodních vztazích. Realismus můžeme oproti ostatním teoriím uvést do praxe na poli mezinárodních vztahů, protože je zobrazuje takové, jaké doopravdy jsou.

Práce bude rozdělena do čtyř kapitol. První kapitola nás seznámí s teoriemi mezinárodních vztahů, kterými se řídí oba aktéři této bakalářské práce. Ve druhé kapitole se podrobně seznámíme s historií Severoatlantické aliance, za jakých okolností a důvodů vznikla, jak se vyvíjela její struktura a podíváme se i na její současnou podobu. Třetí kapitola se zaměří na Ruskou federaci, její krátkou historii a vznik, transformaci ze socialismu na demokratický režim a jak vypadá její současná podoba. Ve čtvrté kapitole, která bude více praktická, se pokusím najít odpověď na výzkumnou otázku prostřednictvím klíčových událostí, do kterých byly Rusko i NATO zapojeny. Jedná se zejména o vojenské konflikty, kdy proti sobě, často nepřimo, obě strany stály během třiceti let. Již po rozpadu Sovětského svazu se objevil první konflikt o autonomní oblasti Jižní Osetii a Abcházii. V roce 1997 vyvstal další svár, tentokrát o srbskou provincii Kosovo, kde proti sobě stáli politici Ruské federace a zástupci NATO. Tento střet se podařilo uklidnit až o 10 let později. V neposlední řadě, zde popíši asi největší krizový okamžik mezi oběma stranami. Ten vyvolala Ruská federace, když anektovala Krym v roce 2014 a podporovala ukrajinské separatisty. Budou zde rozebrána i mírová období,

kdy se obě strany pokoušely najít společnou řeč. Zejména se jedná o první volební období Borise Jelcina, a poté i Vladimira Putina.

Zdroje pro bakalářskou práci byly zvoleny kombinací českých a angloamerických autorů. Téma je v literatuře celkem obstojně zastoupeno, nebylo tedy těžké sehnat informace o tématu. K hlavním českých zdrojům této práce patří kniha *Studená válka 2.0* od Jaroslava Doubravy, která se zaměřuje na mocenské napětí mezi východním a západním světem po roce 2000. První kapitola bude vycházet zejména z *Teorií mezinárodních vztahů* od Petra Druláka. Ohledně NATO bude vycházet z knihy *Dějiny NATO* od autorů Jiřího Fidlera a Petra Mareše. Mezi cizojazyčné autory, které jsem použil v bakalářské práci, lze zmínit Helenu Golani a její dílo *Two Decades of the Russian Federation's Foreign Policy in the Commonwealth of Independent States: The Cases of Belarus and Ukraine*. Dále Jean-Claude Zarka, který je autorem knihy *NATO*.

1 REALISMUS

Teorie mezinárodních vztahů obsahuje několik teorií, které je možné aplikovat na chování aktérů mezinárodních vztahů. Realismus patří mezi nejvýznamnější teorie a lze jím porovnat chování Ruské federace a NATO. Realisté jsou totiž přesvědčeni, že na rozdíl od liberalismu, popisují mezinárodní politiku takovou, jaké je, byla a jaká vždy bude.

Realistické myšlení se objevovalo již v antickém Řecku. První novověký představitel předchůdce realistického myšlení byl bezpochyby Niccoló Machiavelli. Ovšem až dílo Dvacetiletá krize od anglického diplomata Edwarda Halletta Carr zavedlo během 30. let minulého století pojem realismus. Ve svém díle Carr definoval realismus jako protiklad k utopickému liberalismu, uváděl, že realitu můžeme poznat, ovšem už ji nedokážeme radikálně změnit. Americký realista Hand Morgenthau navázal na práci E. H. Carr, když vymezil šest principů realismu. Mezi tyto principy patří: politika je ovládána objektivními zákony vycházející z lidské přirozenosti, koncept zájmu definovaný v pojmech je nejdůležitější, moc je pro realismus platnou objektivní kategorií, během politického jednání morální hodnoty nemají žádnou váhu, všechny národy usilují o prosazení svého morálního vzorce, politika je autonomní. Základním rysem realismu je kumulování moci, což je hlavním cílem všech aktérů mezinárodních vztahů. Tato moc má zabránit útoku ze strany okolních států. (Drulák, 2003, s. 53-59)

Největší vliv měl realismus v 50. letech 20. století. Druhá velká debata, která se naplno rozhořela na konci 50. let 20. století, byl spor o výzkumu mezinárodních vztahů. Debata započala behaviorální revolucí, která během dvaceti let po skončení druhé světové války zasáhla všechny společenské obory. Právě nově nastupující behaviorismus zpochybňoval vědeckost starších přístupů, především realismu. Debata vrcholí během 60. let 20. století, avšak její výsledek je nejednoznačný. Vliv realismu v 60. a 70. letech dramaticky upadá. V 80. letech se realismus modifikoval do formy neorealismu. Jeho autorem je Kenneth Waltz. Neorealismus přebírá celou řadu rysů klasického realismu. Mezi ty patří klíčové postavení vojenské moci; vnímání mezinárodních vztahů jako bojiště, kde se velmoci snaží o nadvládu; kladen velký důraz na státy jako základní aktéry. Přidává ovšem dvě zásadní změny. Za prvé se snaží převést klasickou realistickou teorii na vědeckější základ a za druhé přichází se systémovým pojetím realismu. V dnešní době je snaha o vrácení se ke klasickému realismu. (Kratochvíl, 2009, s. 205-206)

Mezi dominanty mezinárodních vztahů patří anarchie (bezvládní). Státy tento prvek nemohou úplně vyloučit z mezinárodního prostředí, a tak se snaží alespoň minimalizovat

jeho dopad. Avšak je důležité nechápat anarchii doslova jako chaos, ale spíše jako absenci moci, která by byla nadřazena té státní. Realisté definují moc pouze na vojenskou „hard power“ a ekonomickou „soft power“. Vojenská síla je podle jejich názoru dominantní a ekonomická je zanedbatelná, až dokonce nepodstatná. Z tohoto názoru vychází další realistický koncept, bezpečnostní dilema. Bezpečnostní dilema vzniká v situaci, kdy se stát cítí být ohrožen mocí sousedních států, a proto zvýší kapacitu své vojenské síly. Jakmile stát maximalizuje svoji vojenskou sílu, okolní státy se také začnou obávat o své přežití a zachování teritoriální integrity, proto i oni začnou zvyšovat svoji vojenskou kvalitu. Toto chování vede k neustálému zvyšování výdajů na zbrojení. Typickým příkladem tohoto chování je studená válka a závody ve zbrojení mezi USA a SSSR. (Guzzini, 2004, s. 58-60)

Dalším důležitým principem mezinárodních vztahů je systém mocenské rovnováhy. Mezi hlavní metody k dosažení či uchování rovnováhy patří; válečný konflikt; politika rozděl a panuj; udržení sféry vlivu; vytváření bezpečnostních aliancí. Dále lze rozlišit několik typů uspořádání v mezinárodních vztazích. Uspořádání dle počtu velmocí v systému, ty se dělí na bipolární, nebo multipolární. Mezi nejstabilnější uspořádání patří právě bipolarita. Platí zde totiž pravidlo, že čím méně pólů, tím menší riziko války. (Eichler, 2004, s. 12-13)

Ruské chování v mezinárodní politice jasně odpovídá znakům realismu. Právě Ruská federace se řadí mezi největší odpůrce mezinárodních organizací jako je NATO nebo Evropská unie. Obává se o svoji dominanci, protože právě tyto organizace zasahují do ruské sféry vlivu. Ruská federace se snažila po rozpadu SSSR udržet své dominantní postavení regionu skrze Společenství nezávislých států. Tato organizace, bohužel pro Rusko, nenaplnila zdaleka taková očekávání, která do ní byla vložena. Do organizace, jež měla nahradit SSSR, nechtěly některé bývalé sovětské republiky vstoupit. I Ukrajina, která byla u zrodu SNS, nikdy neratifikovala přístupovou smlouvu. Jedná se tedy spíše o symbolickou regionální organizaci. (Barša, 2009, s. 33)

Realisté zastávají názor, že mezinárodní organizace, mezi které patří i NATO, mají pouze malý, až zanedbatelný vliv na mezinárodní vztahy. Podle nich nelze tyto organizace považovat za samostatně působící faktor na mezinárodní politiku, protože jejich vliv se odvíjí podle toho, čeho chtějí dosáhnout nejsilnější státy v organizaci. Nejsilnějším státem v NATO je již od počátku USA, lze tedy tvrdit, že podle realistů se NATO chová tak, jak se chová USA. (Kratochvíl, 2009, s. 149)

2 NATO

Ve druhé kapitola si představíme Severoatlantickou alianci. Začneme historií, která je důležitá, protože v té době se již začaly formovat vztahy s Ruskou federací. Po skončení studené války bylo potřeba najít nový smysl, a proto byla představena Nová strategická koncepce. Organizace severoatlantické smlouvy je politicko-vojenskou aliancí, která má za cíl kolektivní obranu jejich členů, zachování demokracie a základních hodnot, na kterých je aliance postavena. Hlavním posláním NATO je ochraňovat svobodu a bezpečí svých členů jak politickými, tak i vojenskými prostředky. (Co je NATO?, 2020)

2.1 Historie

V roce 1947 politici západních zemí po rozdělení Evropy nebrali Sovětský svaz stále jako největší vojenskou hrozbu. Hlavním vojenským protivníkem zůstávalo i nadále Německo, také kvůli němu byla podepsána první poválečná západoevropská smlouva o obranné spolupráci, Dunquerská smlouva, kterou 4. března 1947 podepsali zástupci Francie a Velké Británie. V této smlouvě se dvě hlavní evropské mocnosti zavazovaly ke spojení svých obranných sil v případě nové agrese ze strany Německa na dalších padesát let. Již 22. ledna 1948 vystoupil v dolní sněmovně britský ministr zahraničí Ernest Bevin s projevem, ve kterém oznámil, že Velká Británie jedná s Francií a zeměmi Beneluxu o vytvoření Západní unie. Členové unie by si v případě ozbrojeného konfliktu poskytovali vzájemnou pomoc. Unie však měla i svou ekonomickou dimenzi a byla do budoucna otevřená i dalším zemím. 17. března 1948 byla podepsána Bruselská smlouva, čímž oficiálně vznikla Západní unie, tato smlouva měla opět platit na dalších padesát let. (Fidler, 1997, s. 29-32)

Pokud chtěla Západní unie působit jako důvěryhodná obranná aliance, musela být závislá na spolupráci s USA. Bohužel americká politika již od svého založení měla zásadu, že v době míru nebude vstupovat do žádné aliance se zeměmi starého kontinentu. Naštěstí prezident Truman na tuto zásadu nehleděl a již 22. března 1948 byla ve Washingtonu zahájena tajná jednání o možnostech spolupráce mezi USA a Západní unií. Hlavním důvodem změny zahraniční politiky USA je tzv. studenoválečnický konsenzus. Tento výraz označuje jednotu názoru mezi americkou vládou, většinou americké populace a hlavních sdělovacích prostředků. Základní cíl tohoto názoru je zadržetí

komunistické hrozby. Vandenbergova rezoluce, která byla oficiální cestou ke spolupráci mezi USA a starým kontinentem, i v mírové době, byla schválena 11. června 1948 ve výsledku 64:4 pro spolupráci. (Zarka, 1999, s. 12)

Prvním krokem se stalo jednání o znění smlouvy, které oficiálně začalo 10. prosince 1948, o 14 dní později byl návrh dokončen. Avšak text smlouvy se stal znovu předmětem jednání, hlavním problémem byl článek 5, ve kterém se státy zavazovaly pomoci vojensky napadeným členům. To zásadně odmítla USA, jelikož tato skutečnost odporovala její ústavě. Mezi zásadní otázku patřilo, kdo vše bude přizván jako členská země. Nakonec bylo první přizváno Norsko, Francouzská strana prosazovala přizvání Itálie, což se po debatách nakonec stalo realitou, mezi zakládající členy dále patří Portugalsko, Island, Kanada a Dánsko. Nyní již zbývalo rozhodnout o místě konání slavnostního podepsání smlouvy. Po několika návrzích, bylo rozhodnuto o tom, že to bude ve Washingtonu D. C. Ministři zahraničí se sešli 4. dubna 1949, aby tuto smlouvu podepsali, nicméně po podpisu smlouvy následoval proces ratifikace zákonodárnými orgány jednotlivých členských zemí. Klíčový moment proběhl 21. července, kdy o ratifikaci jednal Senát USA, hlasování dopadlo jednoznačně 82:13. Největší problém s podpisem ratifikace byl v italském parlamentu, kde byla smlouva vystavena kritice početných komunistických poslanců. Jednání trvala až do 24. srpna 1949, kdy jako poslední dokument schválili. Tím dnem vstoupila Severoatlantická smlouva v platnost. (Fidler, 1997, s. 38-40)

Již od svého počátku byla Severoatlantická aliance otevřená pro další členy, což zajišťoval desátý článek Washingtonské smlouvy. Tři roky od vzniku NATO proběhlo první rozšiřování. Ke dvanácti zakládajícím členům se v roce 1952 přidalo Řecko a Turecko. O vstup do NATO měla zájem i Spolková republika Německo, což se samozřejmě nezamlouvalo SSSR, jelikož by NATO mělo svého člena v jejich sféře vlivu. Kontroverzní na celé situaci bylo, že Německo bylo po druhé světové válce rozděleno na čtyři části, dle okupačních zón vítězných mocností. Spolková republika Německo vznikla seskupením okupačních zón USA, Francie a Velké Británie. Ze čtvrté okupační zóny pod správou SSSR vznikla Německá demokratická republika. Takže Německo bylo rozděleno na dva samostatné státy, ovšem každý spadal pod jinou sféru vlivu. Kvůli tomuto problému byla na naléhání právě SSSR v roce 1954 svolána Čtyřstranná jednání o Německu, kterých se účastnili ministři zahraničí. Během těchto jednání vznesla sovětská strana požadavek na ukončení činnosti a zároveň zrušení Severoatlantické aliance. To samozřejmě západní diplomaté nemohli přijmout, protože by se jednalo o likvidaci

obránného systému západních států. Jednání tak byla rychle ukončena a již 5. května 1955 se stala členem NATO i Spolková republika Německo. Zvýšení vojenské síly a zejména sféry vlivu vyvolalo odezvu v SSSR, která zareagovala zformováním Varšavské smlouvy, jakožto soupeře pro tehdy silně rozrůstající se NATO. Vzhledem k tomu, že již v té době mělo sovětské vedení absolutní moc nad armádami svých satelitních států, jednalo se pouze o propagandistické gesto, které neměnilo nic nad rozložením sil v Evropě. (Fidler, 1997, s. 78-80)

Prvním problémem v řadách členů NATO bylo vystoupení Francie z integrovaného velení v roce 1966, o kterém rozhodl prezident Francie Charles de Gaulle. Tomuto rozhodnutí předcházelo několik okamžiků. Vše začalo zasláním memoranda americké a britské vládě v září 1958, ve kterém Francie požadovala vytvoření jakéhosi triumvirátu. Avšak toto memorandum bylo zamítnuto americkým prezidentem Eisenhowerem. Okamžitě po tomto rozhodnutí, byly staženy francouzské středomořské jednotky a později byly staženy i atlantické eskadry přidělené k NATO. Francouzský prezident De Gaulle se především obával zvýšení vlivu USA a zároveň snížení vlivu Francie na uspořádání NATO. Tyto obavy vyplývaly z Achesonovy zprávy, na které pracovala významná americká ministerstva. Zpráva obsahovala návrh na posílení spolupráce se spojenci, ale zároveň nutnost zvýšení amerického vedení uvnitř NATO. Rozhovory se spojenci měly vést pouze k tomu, aby ostatní členové přijali politiku USA, nikoli naopak. (Zarka, 1999, s. 15-16)

Až do 80. let se snažily státy NATO uklidnit konflikt se SSSR. To se jim dařilo například podepsáním dohod SALT I a SALT II, které omezovaly či zakazovaly jaderné zbraně. Avšak na podzim roku 1980 byl prezidentem USA zvolen Ronald Reagan, který byl přesvědčen o škodlivosti existence komunismu. Novému prezidentovi nestačila pouhá obrana před Sovětským svazem, byl ochoten nasadit veškeré síly k jeho likvidaci. Označil Sovětský svaz za zločinné impérium, které je schopno kvůli světovládě spáchat jakýkoliv zločin, lhát a podvádět. Během své vlády apeloval na ostatní členské státy, aby pomohly zemím, kterým byl komunismus vnucen. V roce 1983 se mu povedl asi jeho největší úspěch, když vyhlásil svůj úmysl Strategické obranné iniciativy. Tím pro Moskvu vytvořil hrozbu, na kterou již nedokázala odpovědět. Pro SSSR to znamenalo pouze dvě možnosti, buď opustí od svých expanzních cílů, nebo se připojí do dalšího závodu ve zbrojení, ovšem v tom neměly žádnou šanci vyhrát. Strategická obranná iniciativa byla totiž schopna zachytit až 90 % sovětských jaderných hlavic. Jak se tedy nakonec ukázalo,

tento způsob boje ovlivnil mezinárodní vztahy a přispěl k autodestrukci komunistického režimu. (Fidler, 1997, s. 179-181)

2.2 Strategické koncepce NATO

2.2.1 Rok 1999

Po vítězství ve studené válce a rozpadu Sovětského svazu se stalo více než pravděpodobné, že NATO bude muset najít nový smysl fungování, aby nedošlo k jeho rozpadu. Při vzniku NATO byl jedním z hlavních prvků společný nepřítel, který již ale neexistoval. Aby žádný další stejně silný protivník nevznikl, musela se aliance pozměnit a předcházet potencionálním nebezpečím. NATO se také stalo více otevřené pro nečlenské státy, které sdílejí stejné hodnoty a cíle. V období 1991–1997 bylo přijato mnoho nových strategických koncepcí NATO, které se odkláněly od původního vojenského významu a zaměřovaly se spíše na ekonomický, sociální či ekologický směr. Na summitu ve Washingtonu v roce 1999 bylo usneseno, že NATO musí zůstat především organizací zaručující bezpečnost svých členů. I když členské státy došly k závěru, že Evropa se již dalšího vojenského konfliktu obávat nemusí, je potřeba se věnovat celosvětovému rozšiřování nových technologií, aby neskončily ve „špatných rukách“. Na tomto summitu Severoatlantická aliance opět předeslala, že zvýší spolupráci s nečlenskými státy NATO se stejnými hodnotami. Přestože se státy shodly, že již nehrozí další masivní konflikt a není ani žádný dopředu známý protivník, bylo upozorňováno na menší lokální střety způsobené etnickými, náboženskými či národnostními důvody. Základním stavebním kamenem pro NATO 21. století se stalo předcházení konfliktů a rychlé řešení již probíhajících rozporů. V roce 2002 proběhl další summit, tentokrát v Praze. Během něj proběhly tři důležité výstupy. Prvním důležitým bodem bylo posílení zpravodajských služeb, aby se zvýšila pravděpodobnost zabránění dalším teroristickým útokům, jakým se stalo nedávne 11. září. Druhým bodem bylo deklarování lepšího vztahu s Ruskem, avšak současně s tím byly představeny plány protiraketového systému, který byl většinou vnímán právě proti Ruské federaci. Třetí významným bodem tohoto summitu bylo převzetí zodpovědnosti v Afghánistánu a stabilizovat zde situaci. (Kříž, 2006, s. 24-32)

2.2.2 Rok 2010

Nová strategická koncepce měla nahradit již zastaralou z roku 1999. Bylo velmi náročné ji na summitu v Lisabonu vybalancovat, protože se v ní jednalo o spoustě

protichůdných věcí. Například nová koncepce měla být stručná, avšak současně měla pokrýt veškeré důležité bezpečnostní otázky. Měla být srozumitelná i pro běžné občany, ale rovněž dostatečně sofistikovaná. Toto je pouze malý příklad protichůdných úkolů, kterých měla nová strategická koncepce mnohem více. Nový strategický plán musel také vybalancovat různé představy členských zemí a spojit tradiční úkoly s novými projekty. Navíc vše ve stínu ekonomické krize, kdy státy byly nuceny snižovat výdaje. Strategická koncepce byla schválena již první den summitu. Nová koncepce je o polovinu kratší než ta z roku 1999, neobsahuje totiž spoustu podrobností. Nový plán je rozdělen do tří okruhů: kolektivní obrana, krizové řízení a kooperativní bezpečnost. V kolektivní obraně je zmíněna především důležitost článku 5 Severoatlantické smlouvy, budování alianční protiraketové obrany, obrana proti kybernetickým útokem nebo boj proti mezinárodnímu terorismu. Krizové řízení zahrnuje především prevenci krizí, řešení krizí a post konfliktní stabilizace. Kooperativní bezpečnost má v nové koncepci nejvíce prostoru a zahrnuje problematiku kontroly zbrojení a odzbrojení, rozšiřování NATO a zlepšení vztahů s nečlenským státy, v první řadě s Ruskou federací. Právě zlepšování vztahu s Ruskem si představíme blíže. Rok 2010 měl zahájit novou éru vztahu s Ruskem a dle oficiálních dokumentů lze říci, že záměr se vydařil. Objevuje se zde ovšem několik věcí, které naznačují, že hladká spolupráce to zdaleka nebude. Například nebyl vyřešen spor týkající se integrity Gruzie. Dále bylo Rusko přizváno k budování zmíněné protiraketové obrany, nebylo však specifikováno, jakou zde bude mít roli. Jisté ovšem je, že představy Ruska a NATO se silně rozcházejí. Rusko totiž navrhuje rovnoprávný jednotný systém, zatímco NATO si spíše představuje spolupráci v rovině výměny informací. Poslední věc, která se týkala Ruska, bylo přání pěti členských států NATO, aby byly staženy americké jaderné zbraně, které jsou u nich umístěny. Toto přání zůstalo nevyslyšeno, NATO se totiž nadále považuje za jadernou alianci a oponuje tím, že na Ruské straně je na hranicích rozmístěno mnohem více jaderných střel. (Jireš, 2010)

2.3 Rozšiřování NATO

V roce 1990 začala společně s rozpadající se Varšavskou smlouvou i snaha o integraci tehdejších východních států. Nejprve bylo důležité založit zprostředkovatele komunikace. V roce 1991 byla založena Severoatlantická rada pro spolupráci (NACC). Prvním státům, kterým bylo nabídnuto členství, se stalo Maďarsko, Polsko a Česká republika. V roce 1994 vzniknul program Partnerství pro mír, který měl pomoci zmíněným státům ke zjednodušení vstupu do NATO. Mezi cíle tohoto programu patřilo například zajištění demokratické kontroly ozbrojených sil nebo zesílit schopnost členských států přispět

k mezinárodním operacím v pravomocích OSN. Dokonce se do tohoto programu zapojila i Ruská federace, která účast nebrala vážně, a tak nebyl dosažen cílený efekt. (Fidler, 1997, s. 226-229)

V roce 1999 se oficiálně staly právoplatnými členy Česká republika, Polsko a Maďarsko. Po jejich přijetí začala diskuze, zda nešlo spíše o politické rozhodnutí nežli o vojenské. Hlavním důvodem této diskuze byla především vojenská síla přijatých států, která v té době nebyla dostatečně silná, jelikož státy nebyly dobře vojensky vybaveny. A u Maďarska postrádala i geopolitický význam, protože neměla pozemní spojení s jiným členským státem. Kritici také poukazovali na možné zhoršení vztahu s Ruskem, jelikož jim NATO zasahovalo do sféry vlivu. Druhé rozšiřování už neprobíhalo v takové shodě jako to první. Pro vstup Rumunska byly především Francie s Německem, proti byla Itálie, která se snažila o přijetí Slovinska. Česká republika sice jako nový, ale již plnohodnotný člen se snažila o integraci Slovenska. Slovensko nebylo přijato společně s ostatními státy v roce 1999 kvůli nedostatkům v demokracii. Jelikož nové uchazečské státy byly slabší než ty v první vlně, byl založen Akční plán členství, který monitoroval pokrok uchazečských států. V roce 2004 bylo nakonec přijato sedm nových členů. I přes nemalé obavy se členy staly Slovensko, Bulharsko, Litva, Lotyšsko, Estonsko, Rumunsko a Slovinsko. Obavy panovaly zejména proto, že kromě posledně jmenovaného se jednalo o státy s blízkou vazbou na Ruskou federaci. Pobaltské státy byly dokonce součástí Sovětského svazu. (Kříž, 2006, s. 49-54)

V roce 2009 se členy NATO stalo Chorvatsko a Albánie, ačkoli se opět nejedná o silné spojence, jejich vstup byl odůvodněn stabilizací Balkánského poloostrova. Ze stejného důvodu se v roce 2017 stala členským státem i Černá Hora a v roce 2020 i Severní Makedonie. V současné době má NATO třicet členů. (Členské státy NATO, 2020)

Proti tomuto rozšiřování je především Rusko se svým balkánským spojencem Srbskem. Dříve byly tyto vztahy napjaté a nevylepšíl je ani Boris Jelcin, který nechal NATO bombardovat Bělehrad v roce 1999. Až současný prezident Vladimir Putin dokázal přimět srbský lid věřit spíše východu než západu. Západní státy mu v tom pomáhají svým přístupem k řešení balkánských problémů. Rusko již dlouho v tomto regionu usiluje o posílení nebo alespoň o zachování svého vlivu. Rok před vstupem Černé Hory do NATO zde Rusko aktivně podporovalo pokus o politický převrat. Před vstupem Makedonie zase provádělo dezinformační kampaň a snažilo se zamezit jednání mezi Makedonií a Řeckem. Rusko se nyní zaměří na poslední nečlenské státy na Balkáně, mezi kterými jsou Srbsko, Kosovo a Bosna a Hercegovina. Srbsko udržuje s Ruskem přátelské vztahy. Bosna a

Hercegovina je naopak otevřena k jednání a má zájem stát se 31. členským státem NATO.
(Clancy, 2020)

3 RUSKÁ FEDERACE

Ruská federace je největší stát na světě a tomu odpovídají i jeho ambice. Tato kapitola nám nejprve představí historii Ruska, následovat bude přiblížení rozpadu SSSR a vznik Ruska. Dále si představíme nejdůležitějšího muže dnešního Ruska a tím je současný prezident Vladimir Putin, který je u moci již přes 20 let.

3.1 Předchůdce

Předchůdcem Ruské federace byl Sovětský svaz, který vznikl po občanské válce v prosinci roku 1922. Moci se ujali bolševici pod vedením Vladimíra Lenina a došlo ke spojení čtyř socialistických zemí. Tato občanská válka začala gradovat v únoru 1917, když se k demonstrujícím dělníkům přidali vojáci na protest proti právě probíhající první světové válce. Po prvních nezdařených pokusech o převzetí moci a opětovném vyhoštění, Vladimír Lenin svou snahu nemírní a již v noci z 25. na 26. října s málo početnou skupinou obsadí důležité body Petrohradu, tehdejšího hlavního města. Nová vláda se ale již brzy dostává do značných problémů, protože nezvládá zastavit hladomor a epidemii tyfu, navíc je zřízena tajná policie a opětovně zaveden trest smrti, kterému se nevyhne, ani bývalý car se svojí rodinou, aby nemohl ohrožovat moc bolševiků. Díky tomu byla cesta k diktátorství otevřená. (Malia, 2004, s. 105-106)

Důležitým milníkem Sovětského svazu je nástup Josifa Vissarinoviče Stalina jako generálního tajemníka komunistické strany. Po zavedení plánované ekonomiky, která měla pomoci SSSR dohnat hospodářsky zbytek světa, následovala vlna kolektivizace za účelem zničení soukromého zemědělství podle myšlenky jeho předchůdce Lenina. Po vcelku logické vzpouře tvrdě pracujících soukromníků následovaly jejich demonstrace, ty však byly tvrdě potlačeny. Demonstrace měly za následek to, že mnoho rodin bylo násilně přesídleno na mrazivý sever Ruska. To však nebyl jediný problém kolektivizace, v letech 1932-1933 vypukl v zemi hladomor paradoxně v nejúrodnějších oblastech. Nejvíce postižených regionem se stala Ukrajina. (Veber, 2001, s. 80-82)

Po Stalinově smrti v roce 1953, byl po značném boji o moc nakonec zvolen Nikita Chruščov jako jeho nástupce v roli generálního tajemníka Ústředního výboru Komunistické strany. Nový vůdce se ihned pustil do reformování zničené ekonomiky. Nebál se označit svého předchůdce za chladnokrevného diktátora a vraha. Snažil se zničit jeho kult osobnosti, který si Stalin budoval po celou dobu své vlády. Bohužel reforma se nepotkala s očekávaným zlepšením, a dokonce ekonomika začala klesat, proto v roce

1964 byla zahájena další reformace. Ovšem ani to nepomohlo, a tak musel později Chruščov pod velkým tlakem rezignovat. (Salminen, 2019, s. 234-235)

Novým generálním tajemníkem se stal Leonid Brežněv, ten se pokoušel, a částečně i úspěšně, zlepšit vztahy se západem, avšak stále pokračoval ve zbrojení. Za jeho vlády ekonomika spíše stagnovala, a to především z důvodu, že hlavní příjem pro stát byl prodej nerostných surovin, zejména ropy, avšak v důsledku menší poptávky a neúměrným nákladům se země dostala do ekonomické krize. Z kraje 80. let začalo být obyvatelstvo silně nespokojeno se současným stavem státu. Toužili po skutečné demokracii, proto musela vláda udělat řadu změn v uspořádání země. Po smrti Brežněva nastaly značné změny, moci se v roce 1982 chopil Jurij Andropov. Okamžitě po svém nástupu začal prosazovat vlnu reforem, ale jejich uskutečňování bylo zastaveno v roce 1984, kdy zemřel a k moci se dostal Konstantin Černěnko, který chtěl vrátit Sovětský svaz zpět do tvrdého komunismu, již ale další rok zemřel. (Kurfürst, 2018, s. 213-214)

Naštěstí pro sovětskou populaci se novým generálním tajemníkem stal Michail Gorbačov, který odstartoval novou vlnou reforem, mezi které patřila i známá „perestrojka“. Bohužel ta také nedopadla tak, jak představitelé očekávali, došlo k výraznému poklesu životní úrovně, která byla doprovázena zhoršenou politickou situací. Proto jednotlivé svazové republiky zahájily proces decentralizace, takže si místní vlády samovolně zvýšily pravomoc a s nimi spojené výdaje. Centrální vláda nemohla zvýšit financování regionů, to vedlo k nepokojům, které přerostly v krvavé demonstrace. (Kendall, 2018, s. 487-488)

3.2 Vznik

Při prvních prezidentských volbách v Ruské sovětské federativní republice byl nepřekvapivě zvolen favorit Boris Jelcin. Nastal zde však problém s rozložením pravomocí. 23. srpna 1991 Jelcin podepsal výnos o pozastavení činnosti Komunistické strany, následující den Gorbačov rezignoval na post Generálního tajemníka. Po tomto kroku vyhlásila většina sovětských republik nezávislost a v říjnu 1991 byly součástí SSSR pouze Kazachstán a Rusko, k vyhlášení jejich nezávislosti došlo až v půlce prosince.

25. prosince 1991 Gorbačov opouští úřad prezidenta Sovětského svazu a již na Nový rok 1. ledna 1992 se obyvatelé probudili do nového státu a nad Kremlem vlála Ruská vlajka. (Krumphanzl, 2020, s. 95)

Prezident Boris Jelcin ale začal s Ruskými reformami již v listopadu 1991, opravňovalo ho k tomu široké spektrum pravomocí od lidových poslanců. Při tvoření reformem se inspirovali v Polsku, kde byla úspěšně použita reforma „šoková terapie“, ta měla uvolnit ceny v ekonomice, demonopolizovat a podpořit privatizaci. Hned po uvolnění cen došlo k jejich čtyřnásobnému zvýšení, během roku tak obyvatelstvo pocítilo výrazný pokles životní úrovně. Výsledky reformem se staly neúspěšné, kdy mezi hlavní příčiny patří např. dlouholetá tradice v komunismu, nedostatek vyškolených pracovníků a v neposlední řadě i přerušování dlouhotrvajících vztahů mezi postsovětskými republikami. (Kendall, 2018, s. 489)

Rusko mělo po rozpadu SSSR mnoho problémů, mezi ně patří i vytvoření nezávislé Čečenské republiky Ičkerie, kterou se Rusko nejdříve snažilo zničit politickou silou. Byl na ni vyvíjen silný politický nátlak. Později byla opozice v Ičkerii vojensky podporována, docházelo zde i k teroristickým útokům na hlavní představitele. Vše vyvrcholilo 25. listopadu 1994, kdy byl zahájen ruský vojenský zásah proti Ičkerii. Rusko se obávalo, že pokud nic nepodnikne, stane se čečenská nezávislost vzorem i pro další severokavkazské národy. Kromě toho má Čečensko významnou strategickou polohu. Jednak by to mohlo ohrozit ruský vliv na Blízký východ a dále zde probíhal tranzit kaspické ropy. Ve válce zahynulo více než 100 000 Čečenců, zejména civilistů. 31. srpna byla podepsána dohoda o příměří, ve které se uvádělo, že problém statusu republiky bude odložen o pět let. (Chasanov, 1998)

Zpočátku byl ruský postoj k rozšiřování NATO benevolentní, dosvědčuje to i prohlášení podepsané Borisem Jelcinem, ve kterém potvrzuje, že vstup Polska do NATO nebude ohrožovat ruské národní zájmy. Tato prohlášení měla mít vliv na vytvoření nových a lepších vztahů se západními státy. Brzy nastal obrat a již na podzim roku 1993 byla publikována zpráva o bezpečnostních rizikách, která pochází z rozšiřování Severoatlantické aliance. Během druhé poloviny devadesátých let byla většina ruských politiků proti rozšiřování hranic NATO, a to včetně prezidenta Jelcina. Ten prosazoval názor, že adekvátní protivahou bude vytvoření vlastní vojenské aliance, která bude tvořena převážně z bývalých sovětských republik. Největší problém byly zejména pobaltské státy, ty spadaly do velmi důležité sféry vlivu. S těmito státy probíhalo vyjednávání o přistoupení k nově vzniklé ruské alianci, nebo alespoň o nepřistoupení k NATO výměnou za ruské bezpečnostní záruky. (Fidler, 1997, s. 230-234)

3.3 První volební období Vladimira Putina

Putin okamžitě po nástupu k moci začal prosazovat novou zahraniční politiku Ruské federace. Po návštěvě Moskvy generálním tajemníkem NATO v únoru 2000 byla spolupráce mezi Ruskem a NATO opět možná. Dokonce se probírala možnost vstupu Ruska do Severoatlantické aliance, i když z reálného pohledu to nebylo možné. Dalším milníkem pro utužení spolupráce byly teroristické útoky na New York z 11. září 2001. Putin patřil mezi první světové lídry, kteří vyjádřili lítost nad takto ohavným činem a smrtí tisíců nevinných lidí a nabídl svoji pomoc ve válce proti terorismu. Kromě vojenské pomoci mělo Rusko navíc obrovský vliv na středoasijské státy, a to díky nedávno podepsané alianci Šanghajská organizace pro spolupráci. Tato dohoda mezi Čínou, Ruskem, Kazachstánem, Tádžikistánem a Uzbekistánem sice nebyla založena jako vojenská aliance, ale mezi hlavní cíle patří boj proti terorismu a extremismu. Právě proto se mohly členské státy zapojit do konfliktu v Afghánistánu. I přes veškerou nabízenou spolupráci se Rusko nestalo členem ISAF, která operovala v Afghánistánu. (Leichtová, 2010, s. 197-201)

Rusko si drželo odstup zejména kvůli ohrožení od islámských extrémistů, které se již projevovalo v Severním Kavkaze. Zlepšení vztahů se ukázalo i v tom, že členské země NATO hlasitě kritizovaly angažovanost ruské strany v Čečenské válce, ale po nalezení společného nepřítele tyto hlasy utichly. Tehdejší premiér Tony Blair si všiml Putinova zájmu o zlepšení vztahů a nabídl ruskému prezidentovi novou spolupráci, kde by obě strany byly rovnocennými partnery v otázkách bezpečnosti. Tato Rada NATO-Rusko (NRC) by nahradila existující Stálou radu, která byla neefektivní. Dalším důležitým pokrokem ve zlepšování vztahu bylo otevření informačního centra NATO v roce 2001, jehož hlavním cílem bylo zvýšit informovanost obou stran a tím prohloubit spolupráci. Po měsících příprav bylo vše hotovo a nová bezpečnostní aliance byla oficiálně založena 28. května 2002. Smlouva obsahovala devět základních oblastí pro vzájemnou spolupráci. Tyto oblasti byly vojenská spolupráce, kontrola zbrojení, záchranné akce na moři, neproliferace, peacekeepingové mise, a hlavně spolupráce v boji proti terorismu. (Leichtová, 2010, s. 197-201)

Restart vzájemných vztahů a ochota představitelů západních zemí tolerovat specifickou ruskou politiku netrvaly dlouho. Během plánované invaze do Iráku v roce 2003 došlo k rozdělení společných zájmů mezi západními spojenci. Rozdělení na odpůrce a příznivce invaze dokonce vedlo k vyjádření tehdejšího ministra obrany USA, ve kterém Evropu rozděluje na starou a novou. Ke staré Evropě dle jeho názoru patří Francie a Německo.

Do nové Evropy zařadil postkomunistické země, které mimo jiné i pochválil, že stojí na straně USA. Rusko se totiž v této otázce oficiálně postavilo na stranu Francie a Německa, kteří byly výrazně proti zásahu na Blízkém východě. Prezident Putin dokonce navázal velmi úzké vztahy s představiteli těchto států. Právě Rusko dokázalo tuto diplomatickou roztržku přejít s nejčistším štítem ze zmíněných tří zemí. I přesto se začaly vztahy mezi Ruskem a USA opět zhoršovat. Důvodů, proč se ruská politika postavila proti americké administrativě, je hned několik. Jedním z nich je nová zahraniční politika prezidenta Putina, která se stále více orientovala na národní zájmy Ruska. To mělo za následek vyvažování moci směrem k silným aktérům systému. Američtí politici v zarputilosti riskovali ztrátu dlouhodobých partnerů i mezinárodní prestiž, USA tak vypadala jako nastupující hegemon. Dalším důvodem je strategická pozice Iráku. Zejména se jedná o geografické postavení s bohatou zásobou nerostných surovin. Spekulovalo se, že právě nerostné bohatství je hlavním důvodem invaze a válka proti terorismu pouhá záminka. Pokud by se USA dostala k těmto zásobám, získala by ještě větší vliv v celosvětové ekonomice, především v oblasti energetiky, a to je pro Ruskou ekonomiku citlivá oblast. Třetím důvodem byl Putinův záměr navrátit Rusko zpět do Evropy, o což se pokoušel od začátku svého prvního volebního období. Ovšem „návrat“ do Evropy nebyl snadný. Integrovaní proces, který pokračoval směrem k východu, zahrnoval především státy, jejichž vztah k Rusku byl z hlediska historických událostí nedůvěřivý. Proto nebylo možné se spolehnout při budování vztahů s Evropou na společné instituce. (Leichtová, 2010, s. 202)

4 VÝVOJ VZÁJEMNÝCH VZTAHŮ MEZI NATO A RUSKEM

Vývoj vztahu mezi těmito dvěma giganty na poli mezinárodních vztahů porovnáme na několika vybraných konfliktech od roku 1991. Tyto události byly vybrány na základě důležitosti. Jedná se totiž o konflikty, které formovaly vztah obou aktérů. Mezi nejdůležitější události jistě patří Ruská anexe Krymu. Do tohoto konfliktu se totiž obě strany zapojily přímo proti sobě. Samozřejmě i další konflikty formovaly vztah mezi Ruskem a NATO do takové podoby, jak ji známe dnes.

4.1 Rusko – Gruzínská válka

4.1.1 První konflikt v letech 1991-1994

Studená válka sice oficiálně skončila se zánikem Sovětského svazu, ale konflikty mezi západem a východem neutichaly. Vše začalo v Gruzii, která se po osamostatnění v roce 1989 rozhodla zavést jako jediný úřední jazyk Gruzínštinu, to ovšem pobouřilo obě tehdejší autonomní oblasti Jižní Osetii a Abcházii. Jako první to začala řešit Jižní Osetie, která v roce 1990 vytvořila vlastní parlament, to se nepotkalo s úspěchem a Gruzie ji za její opovržlivost zrušila autonomní oblasti, což vedlo ke konfliktu, ve kterém zemřelo zhruba tisíc lidí. (Salminen, 2019, s. 250-252)

Na jaře 1992 se situace po intenzivních bojích uklidnila. Osetie začala ekonomicky bojkotovat Gruzii, což mělo ohromné důsledky, protože právě přes území Osetie vede jedna ze tří hlavních zásobovacích tras překonávající Velký Kavkaz. Z toho pouze dvě vedou do Gruzie. Na gruzínskou vládu v Tbilisi toho začínalo být dost, proto 24. června 1992 bylo podepsáno první příměří, zprostředkovatelem příměří se stalo Rusko. Na podpis dokumentu, který ukončoval boje, dohlížely jednotky Rusů, Gruzínců a Osetinců. Avšak dokument, který byl podepsán v Soči, nerozhodl o statusu Jižní Osetie, která spadala do statusu neuznané republiky. To znamenalo, že oficiálně stále patřila pod gruzínskou svrchovanost, ovšem fungovala jako nezávislý stát. (Sviták, 2021)

Další menšina na území Gruzie se chtěla osamostatnit, konkrétně Abcházci. Proto 14. srpna 1992 na území Abcházie vstoupily gruzínské jednotky. Vstup jednotek ospravedlňovala vláda Gruzie tím, že jsou v Abcházii stále stoupenci již odvolaného prezidenta Gamsachurdii. Dále byli Abcházci obviněni z diskriminace Gruzínců žijících v této oblasti. Konflikt byl o dost krvavější než s Osetinci, uvádí se, že zde zemřelo přes deset tisíc lidí a to i z důvodu etnických čistek. I když gruzínské jednotky během srpna obsadily celou Abcházii, podařilo se vzbouřencům dobýt zpět metropoli oblasti Suchumi,

a tím získala de facto nezávislost. Přes 250 000 Gruzínců muselo opustit toto území. V květnu 1994 byla v Moskvě podepsána čtyřstranná dohoda o příměří za účasti zástupců Gruzie, Abcházie, Ruska a OSN. Rusko, které poté dohlíželo podél hranic na udržování příměří, bylo obviňováno Gruzii z podpory Abcházců. Po válce se Abcházie začala snažit, s pomocí Ruska, o spravování svých záležitostí. Dokonce jí byla nabídnuta možnost získání ruských pasů. V roce 1998 byla rychle potlačena snaha o gruzínské povstání na východě Abcházie. Po tomto povstání bylo opět vyhoštěno několik desítek tisíc Gruzínců. (ČTK, 2012)

4.1.2 Druhý konflikt v roce 2008

Ovšem napětí mezi Ruskem a Gruzii je stále dost silné. V roce 2001 došlo opět na menší konflikt mezi abchazskými jednotkami a polovojenskými jednotkami Gruzie. Rusko v té době obvinilo Gruzii z ukrývání čečenských rebelů, ta ovšem vše popírá. O rok později je napětí zmírněno poté, co gruzínský prezident přislíbil spolupráci v boji právě proti čečenským rebelům. Napětí opět zesílilo v roce 2006 po požadavku gruzínské vlády, aby ruské mírové jednotky na území Jižní Osetie měly víza. Nejvíce napětí eskalovalo v dubnu 2008 poté, kdy byl sestřelen gruzínský bezpilotní dron nad Abchází. Gruzie z tohoto činu obvinila Rusko, to ovšem celou záležitost popírá. Rusko vysílá do Abcházie více vojáků, kteří by čelili gruzínskému útoku. (CNN Editorial Research, 2020)

V noci ze 7. srpna na 8. srpna 2008 zahájilo gruzínské dělostřelectvo bombardování Cchivali, což je hlavní město Jižní Osetie. Útok byl podpořen i pozemními jednotkami, které měly za úkol převzít kontrolu nad odtrženou republikou. Již 8. srpna vstoupily ruské vojenské síly na území Gruzie, pod záminkou vymáhání míru a s tvrzením o genocidě ze strany gruzínských vojáků, kteří měli zabít více jak 2 000 jihoosetinců. Poté, co Rusko odrazilo útoky na územích Osetie a Abcházie, pokračovalo do vnitra Gruzie. Po dobytí strategicky významné vojenské základny Senaki pokračovalo až k černomořskému přístavu Poti, kde zahájilo námořní blokádu a potopilo několik gruzínských lodí. Po těchto akcích zareagovalo NATO a zpochybnilo ruskou potřebu o vytvoření „bezpečnostní zóny“ uvnitř gruzínského území. Okamžitá reakce NATO byla zaměřena zejména na zprostředkování příměří. Poté vyslala do oblasti bojů humanitární pomoc, zvýšila přítomnost mezinárodních pozorovatelů a snažila se o návrat obou stran do před konfliktních pozic. Z dlouhodobého hlediska se zaměřila na analýzu geostrategického dopadu konfliktů týkajících se vztahů mezi Ruskem a západními státy. Gruzie se hájila tím, že obě odtržená území pro ni představují problém v národní bezpečnosti a územní

celistvosti. Na druhou stranu Rusko cítí jako hrozbu národní bezpečnosti, pokud by se Gruzie stala členem NATO a pokud by se aliance rozrostla i o další státy na pobřeží Černého moře. (Herd, 2008, s. 1-2)

11. srpna gruzínský prezident společně s francouzským ministrem zahraničí dojednali podmínky příměří, tyto podmínky ovšem neakceptoval ruský prezident a zahájil ofenzivu na gruzínském území. O den později byly pozastaveny veškeré ruské vojenské operace, jelikož se do věci vložil francouzský prezident a se svým ruským protějškem dohodl nové příměří. 16. srpna byla válka oficiálně ukončena poté, co oba prezidenti zneprátelených stran podepsali dohodu o příměří. Po deseti dnech od podepsání míru bylo Rusko vystaveno velké kritice od západních států poté, co oficiálně uznalo samostatnost Jižní Osetie a Abcházie. (Sviták, 2021)

4.2 Válka v Kosovu

V 90. letech po rozpadu Jugoslávie vzniklo několik států na základě historických, nikoli etnických hranic. Proto mnoho Srbů, Chorvatů nebo Bosňanů se stalo občany státu, ve kterém bylo jejich etnikum menšinou. Kvůli tomu docházelo k válkám mezi Chorvatskem a Srbskem, Bosnou a Srbskem nebo Bosnou a Chorvatskem, ale do konfliktů se zapojily i další státy v tomto regionu. Konec těchto konfliktů nastal po tzv. Daytonských dohodách, které stavěly na principu neporušitelnosti již daných hranic. Avšak v roce 1997 dochází ke krizi v srbské provincii Kosovo, která byla po dlouhodobé migraci obývaná především Albánskou menšinou. Ačkoli z historického hlediska je Kosovo součástí Srbska, značná populace zdejších Albánců se snažila buď o vytvoření vlastního státu, nebo alespoň připojení regionu k Albánii. Srbská vláda nenechala nic náhodě a do regionu poslala své jednotky. V tu chvíli NATO zahájilo intervenci do Srbska na základě zpráv o údajné genocidě kosovských Albánců, kterých mělo být zabito mezi 10 000 – 100 000. Tažení ovšem proběhlo bez mandátu OSN, proti kterému bylo zejména Rusko, které je spojencem Srbska. Proti byla také Čína, která má spojence spíše v Rusku než v západním NATO. Rusové taktéž napadli NATO, že jejich zprávy o genocidě jsou falešné, a i když dochází k zabíjení, rozhodně ne v takovém počtu. Nebyly totiž objeveny žádné masové hroby odpovídající počtu těl ze strany NATO. Spojené státy s evropskými spojenci ale nebrali Ruský postoj vážně, a dokonce si vytvořili precedent, podle kterého není třeba sankce OSN k intervenci NATO. Kvůli tomu v Kosovu došlo k situaci, ve které NATO převzalo roli mírotvůrce, a proto je její intervence zlegalizována. 24. března 1999

začala Operace Spojenecká síla, která byla vedena čistě jako letecká. Mezi hlavní cíle bombardování, jenž trvalo až do 11. června 1999, bylo Srbské hlavní město Bělehrad. Rusové považovali útok za jednostranný a namířený proti ruskému spojenci, takže došlo k výraznému zhoršení vztahů mezi Ruskem a NATO. Bombardování nepřimělo Srbsko ke kapitulaci a jednotky NATO nebyly připraveny k přímé invazi Kosova. Západní státy se proto obrátily k Rusku s žádostí o to, zda by vyjednálo příměří. To se povedlo a na světě byla dohoda skládající se ze tří částí. První část byla o tom, že NATO přestane bombardovat Srbsko. Zadruhé, srbskou armádu, která se stáhne, nahradí mnohonárodní síly včetně ruských jednotek. Ve třetí části je zakotveno, že ruské jednotky budou garantovat srbské zájmy a suverenitu. Ruské vnímání války způsobilo, že dosavadní prezident Boris Jelcin zažíval strmý pád, naopak na výsluní se dral Vladimir Putin. (Štěpánek, 2011, s. 543-545)

Začalo převažovat vnímání NATO, že se již nejedná pouze o vojenskou alianci, ale o organizaci nahrazující OSN a v regionální politice si nárokuje právo rozhodovat. Avšak Rusko, jelikož nebylo členem, nemělo žádný hlas, proto nová role NATO byla vnímána jako přímá hrozba ruského „blízkého pohraničí“. Tento termín označuje snahu Putinovy vlády o co největší kontrolu nad sousedními státy a jejich vztahy se západními státy. Tato hrozba byla podtrhnuta příslibem začlenění Ukrajiny a Gruzie do Severoatlantické aliance. Oficiálně v únoru 2006 započalo jednání o Kosovské nezávislosti a změně srbských hranic, ačkoli bylo Srbsko, a především Rusko výrazně proti. Jednání se táhla a neměla úspěch, proto v létě 2007 administrativa prezidenta USA ukončila rozhovory a začala konat. Dva roky po prvním jednání Kosovo vyhlásilo 17. února 2008 nezávislost, která byla narychlo uznána malou skupinou evropských států a spojenců USA. Na konferenci v Jekatěrinburgu, kde se sešli zástupci Ruska, Indie a Číny dospěli k závěru, že vyhlášení nezávislosti se přímo protičečí s rezolucí 1244, ovšem zástupci NATO tyto argumenty rázně shodili ze stolu. Argumentovali tak, že situace Kosova nemá precedent kvůli zvěrstvům, ke kterým tam došlo. S tím na druhou stranu nesouhlasili Rusové, kteří chtějí důkaz o takové genocidě. V současné době je Kosovo uznáváno jako samostatná země od 93 států ze 193 členských zemí OSN. Proti uznání stále velmi vystupuje Srbsko a Ruská federace. Mezi evropské státy, které taktéž nepotvrdily samostatnost Kosova, patří Řecko, Španělsko, Kypr, Rumunsko a i Slovensko. (Doubrava, 2019, s. 37)

4.3 Občanská válka v Sýrii

Občanská válka v Sýrii vypukla v březnu 2011, její kořeny ovšem zasahují až do roku 1970. V listopadu 1970 se po nekrvavém puči dostal k moci Háfiz al-Asad a nastolená vláda si udržela sympatie obyvatelstva díky hospodářskému rozvoji, podpoře vzdělávání nebo důsledné opozici vůči Izraeli. Velmi rozmanité bylo složení obyvatelstva. V náboženství, které je stále velmi důležité v arabských zemích, bylo 75 % sunnitských islamistů. Alavité měli zastoupení pouze 12 % obyvatel. Z etnického hlediska bylo celých 80 % Syrčanů arabského původu. Největší minoritou byli na severu žijící Kurdové s 10% zastoupením. Vládnoucí režim omezoval Kurdy v jejich sebeurčení, bylo zamezováno používání kurdštiny nebo bylo omezeno právo na občanství či vlastnit majetek. Na druhou stranu byla s Kurdy uzavřena strategická aliance, která jim umožňovala provádět různé operace vůči sousednímu Turecku. Postupem času, kdy byla jakákoliv snaha o opozici ve vládě brutálně potlačena, narůstal vůči vládnoucí alavitské menšině odpor ze strany většinových sunnitů. Situaci v roce 2011 nepomohlo ani dlouhodobé sucho, které donutilo mnoho negramotných rolníků k stěhování do měst, kde je ovšem městská populace nepřijala, a to v nich vytvořilo základ pro radikální islamismus. Syrští policisté v březnu 2011 surově zbili a zatkali několik studentů, kteří na zeď sprejovali protivládní hesla. V návaznosti na tento incident se začaly scházet davy nespokojených obyvatel, které skandovaly hesla: „Bůh, Sýrie, svoboda“. Policie proti davu použila násilí a během střelby byli zabiti tři lidé. Vláda sice navrhovala ústupek, to již bylo pozdě, protože během dalších nepokojů bylo usmrceno sedm policistů a vypáleno několik vládních budov. Vládnoucí strana pod vedením Bašára Asada se pokusila v létě 2011 situaci uklidnit, protože docházelo ke ztrátám na straně policistů a vojáků. Vysoké ztráty byly taktéž na straně demonstrantů, proti nimž bylo použito smrticích zbraní. Přesné počty nelze nijak přesněji ověřit, ale předpokládá se smrt až 3 500 civilních obyvatel za necelých devět měsíců od počátku masových demonstrací. Islamisté se snažili o vyvolání konfliktu, který nebude možné vyřešit mírovou cestou, proto musela sekulární vláda zakročit a začít s islamisty bojovat, díky tomu se i dříve umírněná opozice více radikalizovala. Postupně začínal vítězit Islámský stát, až najednou ovládal značnou část území Sýrie a Iráku. S občanskou válkou se také aktivovala Kurdská strana demokratické jednoty, která společně se svými ozbrojenými složkami během dvou let ovládla velkou část severovýchodní Sýrie. Kurdové museli své nově dobyté území bránit nejen proti

syrskému provládnímu vojsku, ale především proti Islámskému státu. Většina pozemních bojů proběhla právě proti Kurdům. (Balík, 2017, s. 127-130)

Islámský stát se snažil o zavedení chalífátu na dobytém území. Největší území kontroloval v roce 2014. Pod jeho správu spadal například i irácký Mosul nebo syrská Raqqa. V roce 2015 se začínalo dobyté území zmenšovat, poté co se do bojů na žádost Bašára Asada zapojilo i Rusko. Ke konci roku 2017 ztratil Islámský stát většinu území, které dobyl v Sýrii. Tohoto oslabení využila i Irácká armáda, která dobyla Irácké území zpět. Díky tomu nemohl IS naplnit svůj plán expanze z roku 2013. Poté co Islámský stát ztratil většinu území na Blízkém východě, hlásí se v podstatě k většině provedeným teroristickým útokům v Evropě i ve světě. (Janoušek, 2019, s. 83-84)

Kromě globálních mocností se do bojů zapojily i regionální síly, které jednaly v národním zájmu. Mezi tyto státy se řadí zejména Turecko, Írán a Izrael. Turecko, jehož jižní hranice je převážně právě se Sýrií, si zde vytvořilo nárazníkové pásmo, kde operují proturecké milice a bojují zde proti Kurdům. Írán se snaží zejména získat Sýrii pod svoji zónu vlivu, tím by se vytvořil jednotný pás sahající až ke středozemnímu moři a tvořil by protiváhu k sunnitsko-izraelské alianci. Izrael se dlouhou dobu do války nezapojoval, občas pouze poskytl zdravotní pomoc povstalcům. Až v roce 2018 spustil Izrael sérii leteckých útoků na syrské území, kde se nacházeli iráňští vojáci a zbraně. (ČT24, 2021a)

4.3.1 Zapojení Ruska

Rusko se do konfliktu zapojilo 30. září 2015, když začalo bombardovat pozice Islámského státu na území Sýrie. Rusko zcela změnilo vývoj situace, protože Asadův režim by již déle nevydržel soustředěné útoky Islámského státu. Klíčové bylo, kromě zabití tisíců bojovníků, zničení konvoje cisteren. Na druhé straně bylo Turecko velmi rozhořčeno Ruským zapojením. Jako odvěta byl sestřelen ruský bombardér tureckou stíhačkou. Tento incident mohl vést k válce mezi Ruskem a Tureckem, potažmo s celým NATO. Po ukončení ruských bojových akcí lze tvrdit, že pro Putina to byla dokonalá operace. Rusko se totiž tímto krokem vrátilo mezi globální velmoci, kde si velmi zvýšilo kredit. Další výhodou je, že v očích arabských obyvatel, ale i ve státech Afriky nebo Jižní Ameriky, dokázalo dodržet slib a v co nejmenší míře se vměšovat do vnitřních záležitostí. (Balík, 2017, s. 151-159)

4.3.2 Zapojení NATO

NATO se již od vypuknutí konfliktu velmi zajímalo o situaci, avšak stále hledalo pozici, kterou by mělo zaujmout. Z geografického hlediska se jednalo o tzv. středomořskou dimenzi, navíc se válka odehrávala i na hranicích členského státu NATO, kterým je Turecko. Ihned v roce 2011 se členské státy vymezily proti Asadově vládě. Sankcionovat by bylo bezvýznamné, protože již před vypuknutím občanské války byly vztahy se Sýrií na špatné úrovni. Tento špatný vztah ovlivnil především boj Sýrie proti Izraeli. I když probíhala mírová jednání mezi těmito státy, nedospěly k žádnému závěru. Dlouho se zamýšlela i přímá intervence v Sýrii, která by byla zdůvodněna konceptem Responsibility to Protect. Tato koncepce umožňuje přímý zásah v případech, kdy jsou hromadně porušována lidská práva. V mnohém to bylo podobné jako intervence v Libyi, ta ovšem byla opřena o rezoluci Rady bezpečnosti OSN. Ovšem v tomto případě bylo zapojení ze strany OSN, které by umožnilo intervenci NATO absolutně vyloučena, z důvodu odporu Ruska a Číny. V roce 2015 se dohodl ruský a francouzský prezident na společném vojenském postupu v Sýrii. Tento postup se vymezoval pouze na boj proti Islámskému státu, jako odplata za nedávno provedené teroristické útoky v Paříži. I když se Francie zapojila do bojů, NATO zůstalo omezeno pouze na vyjádření z úst generálního tajemníka. Týkalo se to podpory raketového útoku USA na syrskou leteckou základnu, poté co byl proveden chemický útok v dubnu 2017. Přímý vstup NATO do konfliktu byl možný v případě, pokud by byl ohrožen člen NATO nebo pokud by se rozšířil konflikt i do sousedních regionů. Důležitou roli tak hrálo Turecko, které mohlo aktivovat čtvrtý nebo pátý článek Washingtonské smlouvy, také proto byly rozmístěny od roku 2013 na syrsko-tureckých hranicích protiraketové střely typu Patriot. Turecko během konfliktu změnilo chování, když začalo jednat s Ruskem, to znemožnilo jakýkoliv jednotný vstup NATO do války. Turecko totiž zastávalo tvrdý protikurdský postoj, na druhé straně ostatní členské země kladly velký důraz na pomoc právě Kurdům během celého konfliktu. (Eichler, 2019, s. 188-189)

4.4 Občanská válka v Libyi

Muammar Kaddáfí vládl diktátorsky v Libyi už od roku 1969 díky vojenskému převratu, podobně jako ostatní diktátoři v arabských zemích. Byl velký odpůrce západních zemí, především Izraele a USA, naopak navazoval přátelské vztahy se zeměmi východního bloku. Občanská válka začala protesty od 13. ledna 2011, které byly

zaměřeny především vůči režimu v zemi. Kaddáfí zareagoval tak, že vydal rozkaz ke střelbě do demonstrantů a nasazením armády. Poté, co demonstranti začali podpalovat budovy veřejných institucí a měli dokonce i vojenské zbraně, přeměnila se demonstrace v otevřené povstání proti režimu. I část ozbrojených sil se přidala k povstalcům, kvůli tomu přešel východ země do rukou vzbouřenců. I když povstalci ovládali východ země, kde se nachází i Běnhází, válka ještě neskončila a trvala by dlouho, pokud by do ní nevstoupily síly NATO. (Balík, 2017, s. 86-88)

4.4.1 Zapojení NATO

Dne 17. března 2011 byla přijata Radou bezpečnosti OSN rezoluce č. 1973, která legalizovala použití vojenské síly v Libyi. Dle oficiální verze byla motivace k zásahu snaha o ochranu utlačovaného libyjského obyvatelstva. Jakmile byla rezoluce schválena, objevily se pochybnosti, zda je to v kompetenci NATO. Charta OSN, což je základ pro jednání RB OSN, uznává suverenitu státu, v tomto případě se jednalo o vnitrostátní konflikt. (Weigl, 2012, s. 18-19)

Pod tlakem rezoluce vyhlásil 18. března 2011 Kaddáfí okamžité příměří a zastavení bojových operací na celém území Libye. Ovšem další den pokračovaly dělostřelecké útoky na Běnhází a dokonce byl zaznamenán i vstup vládních jednotek do města. Ačkoliv Kaddáfí popřel pokračování bojů a označil to za provokaci ze strany povstalců, byla provedena vojenská intervence za přítomnosti zejména amerických, britských a francouzských ozbrojených vzdušných sil. Intervence jednotlivých států byla v souladu s mezinárodním právem. Na druhé straně zásah NATO jako celku už může být vnímán jako hraniční, a ne každý s ním může souhlasit. Došlo totiž k velmi volnému výkladu rezoluce RB OSN č. 1973/2011. Neboť ta hovoří pouze o ochraně civilního obyvatelstva, ovšem tato intervence vedla k přímé podpoře povstalců a snahu o svržení Kaddáfího režimu. Francie se dokonce přiznala, že shazovala zbraně na území povstalců. (Balík, 2017, s. 89-90)

4.4.2 Zapojení Ruska

Rusko sice nepřímou souhlasilo v použití vojenské síly v Libyi, ale zároveň nesdílelo názor o nutnosti vojenského řešení, jako použily státy NATO. Obávalo se především překročení rezoluce RB OSN. Přestože se Rusko k událostem v Libyi stavělo neutrálně, to znamená, že se neangažovalo při řešení konfliktu jak vojensky, tak ani z politického hlediska, nebyla nakonec Ruská federace až tak pasivní. Jedním z důvodů byly silné ekonomické zájmy v oblasti, zejména poté co byl v roce 2008 Libyi odpuštěn dluh ve

výši 4,5 miliard dolarů, který vznikl ještě z dob SSSR. Následně byly podepsány kontrakty mezi společnostmi v Rusku a Libyi. Tyto obchodní smlouvy se týkaly například stavby železniční tratě, čímž by měl být odstraněn problém s infrastrukturou. Dohody se také týkaly modernizace libyjského zbrojního vybavení a prodeje dalšího vojenského arzenálu v hodnotě 2,5 miliard eur. Dalším důvodem byla otázka ohledně fungování a dodržování mezinárodního práva a počínání OSN a NATO v podobných situacích. Rusko si v některých situacích značně protiřečilo. Na jedné straně prezident Medveděv i premiér Putin odsuzovali možnost mezinárodní vojenské intervence NATO proti Kaddáfimu. Zdůrazňovali především možnost vzestupu fanatismu a rozšíření extrémistů na Blízkém východě. Na druhé straně Rusko nejdříve 6. února 2011 podpořilo zavedení embarga na dovoz zbraní do Libye. Následně se jako stálý člen RB OSN zdrželo hlasování o rezoluci schvalující vojenskou intervenci. Rusko se v předchozích podobných případech stavělo velmi kriticky a využívalo svého práva veta vůči jakémukoliv vojenskému zásahu, v tomto případě odmítl vetovat prezident Medveděv a tím nepřímo souhlasil s vojenským zásahem. Když v květnu 2011 během summitu G8 veřejně vyzval ruský prezident Kaddáfího k odstoupení, nesouhlasil s argumenty NATO k vojenské intervenci, ačkoliv podepsal rezoluci č. 1973 v srpnu 2011. Nakonec Rusko uznalo přechodnou národní radu za jedinou legitimní vládu v Libyi jako 73. stát. (Tichý, 2013)

4.5 Anexe Krymu

Již od 17. století byla Ukrajina pevnou součástí Ruského carství a dalo by se říci, že i základní kámen Sovětského svazu, proto Ruská federace postrádá Ukrajinu asi nejvíce ze všech postsovětských republik, a to z několika důvodů. Prvním důvodem je, že Ukrajina disponuje obrovskou zemědělskou plochou, ne nadarmo se jí též říká sýpka Evropy, dále se jedná o nejlidnatější zemi bývalého východního bloku se silným tržním potenciálem pro ruskou ekonomiku, v neposlední řadě je zde velké procento rusky mluvící populace. Jedná se hlavně o důležitou strategickou zemi, jelikož rozděluje Rusko od zbytku Evropy, proto se zde oba snaží zvyšovat svůj vliv na úkor svého protivníka. (Golani, 2011, s. 39)

Ruská politika cílená na znovuzískání Ukrajiny se dělí do dvou období, a to období prezidenta Borise Jelcina a období prezidenta Vladimira Putina. Boris Jelcin se nejdříve musel snažit stabilizovat ruskou ekonomiku po rozpadu Sovětského svazu, proto se plně nezaměřoval na postsovětský prostor, i když pomohl stabilizovat situaci na Ukrajině. Jelcin věřil, že lepší vztahy naváže skrz Společenství nezávislých států (SNS). To se nepovedlo, protože Ukrajina se bála o svoji nezávislost, proto nikdy nepřistoupou smlouvu

neratifikovala. Po nástupu Vladimira Putina k moci se změnila taktika, jak získat na svoji stranu Ukrajinu, uvědomil si, že to nebude možné prostřednictvím SNS, ale zaměřil se na podepisování bilaterálních smluv. Putinova snaha o vytvoření ekonomické závislosti byla dlouho dobu účinná, to se změnilo v listopadu 2004, kdy proběhla Oranžová revoluce, po které se prezidentem Ukrajiny stal proamerický Viktor Juščenko, když v opakujícím se druhém kole prezidentských voleb porazil Viktora Janukovyče, který byl podporován ruskou stranou. Ihned po svém nástupu Juščenko ohlásil, že se bude snažit navázat pevnější vztahy se západem. Rusko se bálo okamžiku, že i další státy v jejich sféře vlivu se budou snažit, po vzoru Oranžové revoluce, navázat spojení spíše se západem než právě s nimi. Tento strach podpořila Evropská unie, když v rámci Východního partnerství zahrnuje pět postsovětských republik do tohoto programu. (Golani, 2011, s. 39)

Situace se uklidnila až během prezidentských voleb na Ukrajině v roce 2010, kdy se k moci dostal dříve poražený Viktor Janukovyč. Zvrat nastal v momentu, kdy chtěl podepsat s EU asociační smlouvu. Po tomto okamžiku se Rusko rozhodlo vydat vůči Ukrajině obchodní embargo. To trvalo až do chvíle, kdy Janukovyč odmítl podepsat asociační smlouvu výměnou za finanční balíček od Ruska. Tento postup vedl až k demonstracím v listopadu 2013 a následném svržení Janukovyče z pozice prezidenta Ukrajiny. (Trenin, 2014, s. 4)

Nově zformovaná Ukrajinská vláda byla opět proevropská, to vyvolalo další protesty, tentokrát na východu a jihovýchodu země, kde je většina obyvatel ruskojazyčná. 27. února 2014 se na Krymu objevili neoznačení vojáci s ruskou výbavou, kteří společně s Krymskou domobranou obsadili důležité body na Krymském poloostrově. 17. března 2014 byla po referendu vyhlášena nezávislost Krymu společně se Sevastopolem, které má zvláštní postavení. A již další den, tedy 18. března 2014 schválila Ruská státní дума připojení Republiky Krym a Federálního města Sevastopol do Ruské federace, z důvodu ukrajinské diskriminace národnostních menšin. Na konci března se podařilo ruským jednotkám společně s místní domobranou obsadit strategicky velmi důležitou Perekopskou šíji, tím zablokovaly většinu pevninského, vodního i vzdušného spojení Krymu s Ukrajinou. Taktéž byly obsazeny Krymská letiště a přístavy. Z ukrajinských armádních základů byla zabavena všechna munice i zásoby zbraní. 6. dubna 2014 začaly střety separatistů s policií. Po obsazení několika úřadů a policejních stanic separatisté vyhlásili samostatnou Doněckou lidovou republiku. Po podobných akcích v Luhansku i Charkově zareagovala Ukrajinská vláda založením antiteroristická operace (ATO), která začala bojovat na jihovýchodě země se separatisty. V těchto náročných podmínkách

proběhly v květnu téhož roku i prezidentské volby, které vyhrál Petro Porošenko. Ten okamžitě podepsal asociační dohodu s Evropskou unií. (Rychlík, 2015, s. 418-421)

V létě 2014 se uskutečnilo několik schůzek mezi zástupci Ukrajiny, Ruska, Francie a Německa, aby bylo dohodnuto příměří. V srpnu 2014 ukrajinský ministr zahraničí požádal NATO o vojenskou spolupráci. NATO poté podle několika satelitních snímků odhalilo přítomnost více než tisíce ruských vojáků na území Ukrajiny, které bylo v okupaci separatistů. Dalších více než 20 tisíc ruských jednotek se nacházelo v blízké vzdálenosti k ukrajinským hranicím. Snímky také dokládaly nespočetné množství pokročilé vojenské techniky na území separatistů. I přes tyto důkazy Ruská strana dlouho odmítala účast na povstání. I v okamžiku, kdy byla zmapována přítomnost moderního ruského tanku T-72B3, který byl do armády začleněn až v roce 2013. (Czuperski, 2015)

V Minsku 5. září 2014 se sešli zástupci Ruska, Ukrajiny ale i vůdci neuznaných republik Doněcku a Luhansku, aby zde podepsali první mírovou dohodu. Dle této dohody musela ukrajinská vláda dočasně zavést autonomní režim pro obě republiky, decentralizovat statní zpravu a vyhlásit amnestii pro proruské separatisty. V ten stejný den se konal i summit NATO, který odsoudil nelegální anexi Krymu. Proto bylo rozhodnuto, že ačkoliv NATO se přímo nebude podílet na dodávce zbraní pro Ukrajinu, mohly zbraně dodat jednotlivé členské státy. Ihned po tomto kroku přislíbilo pomoc několik států, konkrétně USA, Francie, Itálie, Norsko a Polsko. Nakonec USA žádné zbraně nedodalo. I přes podepsané mírové dohody se více než čtvrt roku pokračovalo v bojích. Navzdory veškeré snaze ukrajinské armády, byla převaha na straně separatistů. Postupem času bylo zřejmé, že hlavním cílem separatistů je vytvoření územního pásu, který by propojil ruské hranice s izolovaným Krymským poloostrovem. V únoru 2015 proběhla v Minsku další mírová jednání tentokrát za přítomnosti prezidentů Ukrajiny, Ruska, Francie, německé kancléřky a představitelů Luhanské a Doněcké oblasti. Druhá mírová dohoda víceméně kopírovala znění té první, avšak byl tu bod, ve kterém byla uvedena nutnost hledat politická řešení a udržení celistvosti Ukrajiny. (Rychlík, 2015, s. 422-424)

Po agresivním připojení Krymu k Ruské federaci, se NATO rozhodlo uplatňovat diplomatický nátlak vůči Rusku. Byly okamžitě přerušeny veškeré civilní a vojenské spolupráce. K přerušování vojenské spolupráce byly vyzvány i jednotlivé členské země. V Radě NATO-Rusko byl zamezen jakýkoliv kontakt na vyšší jak velvyslanecké úrovni. Absence tohoto kontaktu ovšem měla opačný efekt a znamenala snížení vzájemné důvěry. Jelikož absence důvěry byla nepřijatelná, dialog Rady NATO-Rusko byl po dvou letech obnoven. Ačkoliv Rada opět pravidelně zasedá od roku 2016, stále nemohou najít

společnou řeč o omezení konfliktu na Ukrajině. NATO žádá plnou implementaci Minských dohod. NATO rovněž kritizovalo fakt, že ukrajinští separatisté jsou cvičeni ruskými vojáky a jsou vybavovány ruským vojenským materiálem včetně zbraní. NATO posiluje svoji vojenskou přítomnost na Ukrajině, ale zdůrazňuje, že se jedná pouze o proporcionální obranu související se závazkem společné obrany. Aktivnější účast NATO odmítá, protože by to znamenalo přímou podporu Ukrajiny proti Rusku a zároveň by se Rusko mohlo cítit geopoliticky ohrožené. NATO se na Ukrajině soustředilo zejména na konzultaci, poradenství a pomoc při budování armády. Bylo dokonce zřízeno deset různých svěřeneckých fondů, kam členské státy přispěly téměř 40 milióny eur. Výše zmíněné jde shrnout, že NATO ve snaze uklidnit rusko-ukrajinský konflikt reagovalo třemi komponenty. V první řadě se zaměřilo na omezení konfliktu na Ukrajině, tím že na Rusko uvalilo sankce. Za druhé se snažilo o vlastní podporu Ukrajiny pod úrovní aktivního vojenského nasazení. Jako třetí bod uklidnila členské státy, které se obávaly další ruské agrese. (Eichler, 2019, s. 182-185)

4.6 Válka na Ukrajině

Ve světě postiženého pandemií nemocí Covid-19 se objevuje náznak další možné katastrofy. Vztahy mezi NATO a Ruskou federací jsou na nejhorší úrovni od konce studené války. Rusko ukončilo svou diplomatickou misi v centrále NATO v Bruselu, která započala v roce 1998 pro usnadnění pravidelných kontaktů, a zároveň pozastavilo činnost aliančních kanceláří ve svém hlavním městě. Vážnost situace podtrhuje fakt, že Rusko k takto razantnímu kroku nepřistoupilo ani v minulých letech, kdy byl vztah také na nízké úrovni. K těmto událostem řadíme především ruskou invazi do Gruzie v roce 2008 a invazi na ukrajinský Krym v roce 2014. I když NATO je stále připraveno k smysluplnému rozhovoru s Ruskem, šéf ruské diplomacie oznámil, že NATO si s Ruskem nepřeje žádnou součinnost. To vyvrací bývalý předseda Vojenského výboru NATO Petr Pavel. Podle něj už není delší dobu zájem ze strany Ruska, jelikož stále řeší, jak moc chce s NATO spolupracovat. (Natoaktual.cz, 2021)

Situaci zvažnila i reportáž ruské státní televize z 22. listopadu 2021. Ta uvedla, že poté co Ruská federace úspěšně otestovala rakety systému ASAT, když sestřelila starý sovětský satelit Ikar-39L, může zničit 32 satelitů NATO a tím oslepit veškeré vojenské vybavení, včetně pozemních sil. Tento krok je v současné době vnímán jako varovný výstřel. Navíc bezpečnostní experti Ukrajiny a USA varují před možnou ruskou invazí na Ukrajinu. Na hranicích se totiž shromáždilo kolem 100 tisíc vojáků a těžké vojenské

techniky. V závislosti na těchto okolnostech vyjádřili zástupci NATO své znepokojení a vyzvali ruské politiky ke snížení napětí. (Jemelka, 2021)

K nové hrozbě se vyjádřil také generální tajemník NATO Jens Stoltenberg. Ten prohlásil, že pokud Rusko podnikne jakoukoli novou vojenskou agresi proti Ukrajině, zaplatí velmi vysokou cenu. Putin na toto prohlášení reagoval varováním NATO, aby nepřekračovalo „červené čáry“. Měl tím na mysli rozmístění útočných raket na ukrajinském území. Ovšem možnou ruskou agresi není znepokojena pouze Ukrajina. Členské státy NATO z východní Evropy, především Polsko, Lotyšsko a Litva, požádaly o navýšení počtu aliančních sil v regionu, které by pomohly odstranit ruskou hrozbu. (ČTK, 2021)

Na konci roku 2021 představilo ruské ministerstvo zahraničí dva návrhy smluv. Smlouvy, ve kterých určuje své požadavky, jsou určeny pro USA a NATO. Mluvčí prezidenta Spojených států prohlásila, že ačkoliv byly smlouvy prostudovány, nebudou o nich rozhodovat bez spolupráce s Evropskými státy. Mezi hlavní body smlouvy s NATO patří: zákaz rozšiřování území NATO a nevstoupení Ukrajiny do Aliance. Neumísťovat vojenské síly a zbraně do zemí, které jsou členem NATO až po květnu 1997. Dále musí NATO opustit od všech vojenských akcí v ruském pohraničí, s tím souvisí i zamezení umístění raket krátkého a středního doletu do míst odkud by mohly zaútočit na území druhé strany. Rusko dále požaduje potvrzení o tom, že obě strany se nebudou považovat za protivníky a souhlasí s mírovým řešením všech sporů bez použití síly. Posledním bodem smlouvy je nevytváření podmínek, které by mohly být vnímány jako hrozba a zároveň zřídí horkou linku pro akutní kontakt. Smlouva s USA má velmi podobné body. Rusko chtělo začít okamžitě jednat a náměstek ministra zahraničí Ruské federace uvedl, že pokud nebude na smlouvy reagováno, mohlo by to vést k další konfrontaci. Ovšem už před návrhem smluv byly některé z požadavků odmítány jak ze strany USA, když prezident Biden odmítl dát tyto záruky prezidentovi Ruska Putinovi při společném videohovoru, tak ze strany NATO, když tyto požadavky znovu odmítl generální tajemník NATO Stoltenberg během setkání s ukrajinským prezidentem a poznamenal, že stále platí rozhodnutí ze summitu NATO 2008, kde byla přislíbena možnost budoucího členství pro Ukrajinu a Gruzii. (ČT24, 2021b)

Po celý leden probíhali diplomatická jednání mezi představiteli NATO a Ruské federace, na které se řešila možnost vyhnout se otevřeného konfliktu na území Ukrajiny. Rusku trvalo na svých požadavcích, které si stanovilo, především zachování neutrality Ukrajiny. Jednání se neposouvala ani jedním směrem, žádná ze stran nechtěla ustoupit ze svých požadavků a napětí se tedy stupňovalo. Eskalací konfliktu byl 21. únor 2022, kdy ruský

prezident Vladimír Putin uznal za nezávislé samozvané republiky na východě Ukrajiny, konkrétně Doněckou a Luhanskou lidovou republiku. Pro zajištění míru vyslal na obě nově jím uznané republiky ruskou armádu. Dále odsoudil NATO, že ovládá Ukrajinu a plánuje útok na Ruskou federaci. Ihned po tomto oznámení, byla na Rusko uvaleny první sankce. Konkrétně byl zastaven projekt ruského plynovodu Nord Stream 2, který byl spojován s Německem. Krátce po půlnoci 24. února, byla zahájena ruská invaze na území Ukrajiny. Ačkoliv ruský prezident Putin ujišťoval, že se jedná pouze o mírovou operaci na Donbase a nemá v úmyslu okupovat Ukrajinu, byla ostřelována města mimo tento region, včetně hlavního města Ukrajiny Kyjeva a dalších velkých měst Charkov a Oděsa. Západní státy okamžitě odsoudily tuto invazi a uvalili na Rusko především ekonomické sankce. Ruské banky byly odštěpeny od mezinárodního finančního systému SWIFT, dále bylo zakázáno ruské centrální bance nakládat s devizovými rezervami v eurech. Velká část západních firem zavřela své pobočky na území Ruska a přestala s ním obchodovat. (Truchlá, 2022)

NATO na tuto situaci reagovalo posílením přítomnosti svých vojsk na hranicích s okolními členskými státy. Přímá pomoc od NATO ovšem nepřichází. Ukrajinský prezident Volodymyr Zelenskyj opakovaně naléhal, aby západní státy uzavřeli vzdušný prostor nad Ukrajinou. Ty ovšem takový postup odmítají, obávají se totiž přímého konfliktu s Ruskem, jelikož prezident Putin v jednom ze svých projevů oznámil, že takový krok by byl vnímán jako vyhlášení války Ruské federaci. USA rovněž odmítla, aby byla Ukrajině poskytnuta letadla od NATO. Rusku se nedaří ofenziva tak jak ji plánovali, možná i proto se útočí i na civilní oblasti, aby zlomily odpor Ukrajinců a donutili je se vzdát. (Gáfriková, 2022)

5 ANALÝZA VYBRANÝCH KONFLIKTŮ

V této kapitole se pokusíme porovnat výše zmíněné konflikty a jejich dopad na vztahy mezi NATO a Ruskou federací.

Na začátku je důležité říci, že v žádném moderním konfliktu oficiálně proti sobě nestály síly Ruské federace a NATO. V moderním světě by přímý konflikt měl za následky miliony mrtvých na obou stranách. Proto se vždy obě strany snažily být pouze v pozadí konfliktů a „tahat za nitky“.

V případě války s Gruzii, při anexi Krymu a při invazi na Ukrajinu byla aktivně zapojena do konfliktu Ruská federace. NATO stálo spíše v pozadí a podporovalo napadené státy. Ve všech případech rozhodlo o sankcích vůči Rusku a přivlastnilo si roli mírotvůrce. Všechny konflikty měly také velmi podobný důvod, a i záminku k zahájení. Nejdříve si přiblížíme záminku. V Gruzii vše vypuklo kvůli spornému území Jižní Osetie a Abcházie, tento problém se řeší již od rozpadu Sovětského svazu a přiřazení zmíněných území pod správu Gruzie. Snaha Osetinců a Abcházů o založení vlastního autonomního státu byla tvrdě potlačena gruzínskými jednotkami. Tento první konflikt skončil v roce 1994. Rusko poté nabízelo obyvatelům těchto regionů ruské občanství. Na Ukrajině šlo o poloostrov Krym, který byl dříve, jako celá Ukrajina, součástí Sovětského svazu, avšak po jeho rozpadu zůstal geograficky na Ukrajině, ovšem obyvatelstvo bylo většinově proruské. Podobnou rétoriku použilo Rusko i v roce 2022, při napadení východní Ukrajiny. Invazi zahájili pouze jako pomoc pro Doněckou a Luhanskou lidovou republiku, kterou uznalo pouze Rusko a další čtyři státy. Takže záminky ke konfliktu byly velmi podobné, jednalo se o sporná území, které si nárokovalo více států. Další záminku, kterou velmi rády obě strany využívají jsou různé dezinformace a nepodložené důkazy. V případě Jižní Osetie a Abcházie, to byly zprávy o údajné genocidě ze strany gruzínských vojáků, kteří měli zabít kolem 2 000 civilistů z Jižní Osetie. To ovšem řekl pouze Ruskou federací podporovaný prezident Jižní Osetie, tuto informaci se nepodařilo doložit z nezávislých zdrojů. Později uvedla organizace Human Rights zprávu o 44 zabitých civilistech, ovšem některé z nich má usmrtila ruská armáda. V roce 2014 při anexi Krymu, bylo vyhlášeno referendum o připojení poloostrova k Ruské federaci. Výsledek referenda byl až neuvěřitelný. Celých 96,7 % z hlasujících obyvatel Krymu si přálo být připojeno k Rusku. Přestože je obyvatelstvo tohoto poloostrova spíše ruské národnosti a výsledek byl očekávaný, s tím že se Krym připojí k Ruské federaci. Výsledek 96,7 % byl, ale již nedlouho po svém zveřejnění, označován za zmanipulovaný. V roce 2022 ruský prezident Putin ve svém projevu, ve kterém ospravedlňoval přítomnost ruské armády na

svrchovaném území Ukrajiny, dezinformoval o šikaně a genocidě ruskojazyčného obyvatelstva na východě Ukrajiny. Ve svém projevu se také opíral o demilitarizaci a denacifikaci. Demilitarizací by bylo podle Putina, kdyby se Ukrajina sama zřekla možnosti o vstupu do NATO. Denacifikace chce dosáhnout zrušením legislativy, která údajně poškozují rusky mluvící obyvatelstvo.

Pravé důvody, které vedli k vojenským operacím, si lze vyložit zcela jinak. Všechny případy silně narušovali sféru vlivu Ruské federace. Gruzie i Ukrajina byla součástí Sovětského svazu. Po jeho rozpadu se Rusko snažilo, aby v těchto státech stále převládal jejich vliv. Avšak v Gruzii po nástupu prezidenta Saakašviliho v roce 2004, směřoval politický postoj západním směrem a byly zde i snahy o vstup do NATO. Na Ukrajině byla situace v roce 2014 velmi podobná. V tomto případě chtěl prezident Ukrajiny Janukovyč podepsat dohodu, která by Ukrajinu směřovala k Evropské unii. Stejná situace nastala i v roce 2022. Ukrajina měla stále zájem o své začlenění do Evropské unie a zároveň i do Severoatlantické aliance. Tyto události muselo Rusko zastavit, aby neohrozili své blízké pohraničí.

Situace v Kosovu by se dala popsat podobně jako předchozí konflikty s pár rozdíly. Podobnost se opět vyskytuje ve sporném území, tentokrát o Kosovo, které se po rozpadu Jugoslávie stalo součástí Srbska. I když historicky a geograficky spadá území Kosova k Srbsku, v současné době je většina obyvatelstva na tomto území albánské národnosti, jež se chtěla odtrhnout. Další podobností je výskyt neprůkazných důkazů o genocidě páchané na civilistech z napadeného států. Ovšem na vojenskou agresi ze strany Srbska, které bylo podporováno Ruskou federací, odpovědělo NATO také přímou vojenskou akcí. V této situaci se tedy role vyměnily. Rusko na straně podporovatele a NATO jako přímý účastník bojů. Ovšem i zde se najdou jiné důvody než pouze pomoc utlačovanému obyvatelstvu. NATO si s pomocí Kosova udělalo satelit v blízkém pohraničí Ruska. Takže má přehled, co se děje na velmi horké půdě Balkánského poloostrova. Rozdíl oproti předchozím třem případům je, že ačkoliv se Severoatlantická aliance zapojila do přímých bojů, tak bojovala pouze ve vzduchu za pomoci letadel. Další kroky, které chtěla aliance podniknout byly zamítnuty Radou bezpečnosti OSN, když je vetovalo právě Rusko společně s Čínou.

Další dva střety mají také velmi mnoho podobností. Oba se nacházejí mimo evropské území, oba započaly v roce 2011, oba konflikty jsou následkem arabského jara, v obou státech je převládající náboženství islám, oba státy měly v čele diktátora. Podíváme se nejdříve na střet v Libyi. Vše začalo jako občanská válka, ovšem kvůli brutálnímu

postupu vládních složek vůči demonstrantům, se měsíc po začátku konfliktu zúčastnila i vojska NATO. Rada bezpečnosti schválila rezoluci, která omezovala vzdušný prostor nad Libyi. Rusko tuto rezoluci v rámci RB OSN nevetovalo, zároveň s ním také nesouhlasilo, přestože měla v Libyi svoje ekonomické zájmy. Rusko nejdříve kritizovalo, že letadla NATO útočí i na civilní cíle a poté co vyšlo najevo, že Francie jako členský stát NATO dodávala zbraně povstalcům, které maskovala za humanitární pomoc, stal se z Ruska značný kritik této intervence. Ovšem Rusko nakonec uznalo novou Libyjskou vládu, jako legitimní.

Měsíc po zahájení občanské války v Libyi započaly masivní demonstrace také v Sýrii. Zpočátku i zde byla varianta přímé intervence NATO, ta byla vyloučena poté, co tuto snahu sabotovalo svým vetem Rusko s Čínou. Můžou za tím být dva důvody. První, že Rusko nechtělo opakovat stejnou situaci jako v Libyi a umožnit tím velkou převahu NATO v arabském světě. Druhým důvodem může být spojení Sýrské vlády a Ruska, které zde pomáhalo jak finančně, tak i dovozem zbraní. V roce 2015 se nakonec přímo do bojů zapojilo i Rusko, když bombardovalo cíle Islámského státu. Tohoto konfliktu se dokonce účastnil i členský stát NATO, jako přímí účastníci bojů. Podpora Turecka byla ovšem vyloučena z důvodu jiného pohledu na problematiku Kurdské menšiny.

Můžeme tedy říci, že všechny konflikty mají mnoho podobností. Jednou z nich je většinou pomoc utlačovanému civilnímu obyvatelstvu na sporném území jako záminka pro vojenskou akci. S tím souvisí i značné dezinformace a lživé výroky představitelů útočících států. V uvedených konfliktech také nikdy proti sobě nestálo Rusko a NATO jako přímí aktéři bojů. Vždy jedna ze stran stála spíše v pozadí a snažila se o zastavení bojů diplomatickou cestu, či pouze materiální pomocí. Druhá strana byla aktivně zapojena do vojenské akce. Podobností jsou i území, o která se vedl spor. Většinou byla velmi blízko ruskému pohraničí. V případech Ruského útoku, se jednalo o území v Evropě, které byla součástí Sovětské svazu. A v případě Sýrii tam mělo Rusko své ekonomické zájmy. NATO se spíše snažilo zamezit zvýšení ruského vlivu ve světě. Rozdílem je přístup hlavních aktérů této bakalářské práce. Ruská federace většinou představovala roli agresora a podstoupení přímého válečného konfliktu. NATO nejdříve muselo počkat, jak rozhodne Rada bezpečnosti OSN. Ta se většinou stavěla rezervovaně k přímému zapojení, hlavním důvodem je totiž členství Ruské federace v tomto orgánu, kdy většinou vetovalo rezoluci o zapojení. NATO tedy internovalo vojensky pouze v Kosovu a v Libyi.

6 ZÁVĚR

Hlavní výzkumnou otázkou bakalářské práce bylo zodpovědět, jak se vyvíjel vztah mezi Ruskou federací a NATO po roce 1991. Po rozpadu SSSR se zdálo, že Rusko chce začít nové vztahy se západem. Budovala se důvěra mezi oběma tábory, což mělo za následek připojení Ruska do Severoatlantické rady pro spolupráci. Dokonce se uvažovalo i o přímém vstupu do NATO. To byla ovšem chvilková situace a reálně neuskutečnitelná. První problémy přišly s plánovaným rozšířením NATO východním směrem, zejména o pobaltské státy. Rusko nechtělo akceptovat, že by mělo přijít o svoji sféru vlivu, ačkoliv navenek působilo vstřícně. Další ochlazení vztahů nastalo v momentu, kdy jednotky NATO zasáhly v Kosovském konfliktu v roce 1999. NATO totiž vstoupilo do války na straně Kosova a začalo bombardovat Srbsko, které je Ruským spojencem. Rusko navíc obviňovalo NATO z nelegálního zásahu, protože vetovalo společně s Čínou tento zásah v Radě bezpečnosti OSN.

Na počátku nového tisíciletí se vztahy mezi oběma velmocemi opět začaly zlepšovat. Hlavním důvodem byly zejména teroristické útoky z 11. září. Na světlo přišel totiž nový nepřítel, proti kterému bylo potřeba spolupracovat – mezinárodní terorismus. Trend zlepšování vztahů se utvrdil v roce 2002, kdy byla zrušena Stálá společná rada Rusko – NATO a místo ní založena Rada NATO – Ruská federace. Vztahy na výborné úrovni trvaly do roku 2008. Tento rok bylo přislíbeno třem státům vstup do NATO. Konkrétně Gruzii, Ukrajině a Severní Makedonii. Rusko nehodlalo akceptovat opětovný zásah do své sféry vlivu. To mělo za následek vojenskou intervenci proti Gruzii. NATO okamžitě odsoudilo Ruské vojenské akce nasměřované proti potencionálnímu členu aliance. Od této doby byly vztahy mezi Ruskem a NATO na velmi nízké úrovni.

Neprospěly tomu ani konflikty v Libyi a Sýrii. V prvním případě se sice Rusko tvářilo neutrálně a ani nevetovalo rezoluci o vstupu NATO do konfliktu, bylo ovšem patrné, že není spokojeno s postupem. Ve druhém případě se Rusko přímo zapojilo do války, když začalo bombardovat pozice Islámského státu, a přímo se připojilo k Asadovu režimu. Proti tomu vystoupily členské státy NATO, které se naopak vymezily proti syrskému prezidentovi. Nejvážnější krize byla v roce 2014, kdy Rusko napadlo Ukrajinu a anektovalo Krym. Ačkoliv se NATO aktivně nezapojilo do konfliktu, silně ho odsoudilo a od té doby jsou vzájemné vztahy s Ruskem čím dál horší. V současné době lze konstatovat, že vzájemné vztahy jsou na bodu mrazu a zároveň jsou nejhorší od konce studené války. Na konci roku 2021 přišli informace o stéle více zhoršující se situaci, mezi oběma velmocemi. Snaha o diplomatická řešení se dostala do patové situace. Po ruské

invazi na Ukrajinu, můžeme očekávat největší evropský konflikt od konce druhé světové války v roce 1945.

Odpověď na otázku „jak se vyvíjel vztah mezi NATO a Ruskou federací po roce 1991“ je tedy, že zpočátku se obě strany snažily k sobě najít cestu, postupem času bylo čím dál jasnější, že spolupráce mezi těmito velmocemi bude čím dál složitější, protože jsou ideologicky naprosto odlišné a pozůstatek studené války je na nich stále patrný.

ZDROJE

- BALÍK, Stanislav a Stanislav POLNAR, 2017. *Náš boj s Islámským státem*. 2017. Žďár nad Sázavou: Bodyart Press s.r.o. ISBN 978-80-87525-51-7.
- BARŠA, Pavel a Vít BENEŠ, 2009. *Dialog teorií: filozofická dilemata výzkumu mezinárodních vztahů*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-011-7.
- CLANCY, Jean-Patrick, 2020. *SEVERNÍ MAKEDONIE VSTOUPILA DO NATO. RUSKO BUDE CHTÍT DALŠÍMU ROZŠÍŘOVÁNÍ ALIANCE ZABRÁNIT* [online]. [cit. 2021-05-25]. Dostupné z: <https://www.esjnews.com/cs/severni-makedonie-vstoupila-nato-rusko-bude-chtit-dalsimu-rozsirovani-aliance-zabranit>
- CNN EDITORIAL RESEARCH, 2020. *2008 Georgia Russia Conflict Fast Facts* [online]. [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <https://edition.cnn.com/2014/03/13/world/europe/2008-georgia-russia-conflict/index.html>
- Co je NATO?, 2020. In: *Natoaktual.cz* [online]. Ostrava: Jagello [cit. 2020-10-27]. Dostupné z: <https://www.natoaktual.cz/zpravy/Icojenato>
- CZUPERSKI, Maksymilian, 2015. A STEADY FLOW OF ARMS AND MILITARY EQUIPMENT FROM RUSSIA TO EASTERN UKRAINE. In: *JSTOR* [online]. [cit. 2021-03-09]. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/resrep03631.9?seq=1#metadata_info_tab_contents
- Členské státy NATO, 2020. In: *Natoaktual.cz* [online]. Ostrava: Jagello 2000 [cit. 2020-10-27]. Dostupné z: <https://www.natoaktual.cz/zpravy/Iclenskestatynato>
- ČT24, 2021a. *Krvavý konflikt v Sýrii vypukl před deseti lety. U moci zůstává oslabený Bašár Asad* [online]. [cit. 2021-05-19]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3283818-krvavy-konflikt-v-syrii-vypukl-pred-deseti-lety-u-moci-zustava-oslabeny-basar-asad>
- ČT24, 2021b. *Rusko zveřejnilo návrhy smluv s NATO a USA. Nerozšiřovat Alianci, nerozmísťovat jednotky, požaduje* [online]. [cit. 2022-01-09]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3416028-rusko-zverejnilo-navrhy-smluv-s-nato-a-usa-nerozsirovat-alianci-nerozmistrovat-jednotky>
- ČTK, 2012. *Před 20 lety začal konflikt v gruzínské Abcházii* [online]. [cit. 2021-03-15]. Dostupné z: https://www.denik.cz/ze_sveta/pred-20-lety-zacal-konflikt-v-gruzinske-abchazii-20120812.html
- ČTK, 2021. *Napětí se stupňuje. NATO a Rusko si vzájemně hrozí kvůli Ukrajině* [online]. [cit. 2021-12-01]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/clanek/napeti-se-stupnuje-nato-a-rusko-si-vzajemne-hrozi-kvuli-ukrajine-40379702?fbclid=IwAR3WvzrvwwHBUq75qtcYSXPotXh5gYMN8JDTNcbDWM8e0vzmTLcdexG2w30>
- DOUBRAVA, Jaroslav, 2019. *Studená válka 2.0: znovu rozdělený svět*. Vydání první. Velké Přílepy: Olympia. ISBN 978-80-7376-545-3.
- DRULÁK, Petr, 2003. *Teorie mezinárodních vztahů*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 80-7178-725-6.
- EICHLER, Jan, 2004. *Mezinárodní bezpečnostní vztahy*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica. ISBN 80-245-0790-0.
- EICHLER, Jan, 2019. *Evropská bezpečnost 30 let po skončení studené války*. Vydání první. Praha: Oeconomica, nakladatelství VŠE. ISBN 978-80-245-2296-8.
- FIDLER, Jiří a Petr MAREŠ, 1997. *Dějiny NATO*. 1997. Praha: Paseka. ISBN 80-7185-145-0.

- GÁFRIKOVÁ, Eliška, 2022. *Klíčové události války na Ukrajině, mapa invaze, počty uprchlíků* [online]. [cit. 2022-03-19]. Dostupné z: https://www.denik.cz/ze_sveta/ukrajina-valka-deni-prehledne.html
- GOLANI, Helena Yakovlev, 2011. *Two Decades of the Russian Federation's Foreign Policy in the Commonwealth of Independent States: The Cases of Belarus and Ukraine* [online]. Jerusalem [cit. 2021-01-03]. Working paper. Hebrew University of Jerusalem.
- GUZZINI, Stefano, 2004. *Realismus v mezinárodních vztazích a mezinárodní politické ekonomii*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal. Studium (Barrister & Principal). ISBN 80-85947-84-6.
- HERD, Graeme P. a Daniel A. FLESCHE, 2008. The Georgia Crisis: Implications for the Partnership for Peace. *Connections* [online]. **2008**(8), 1-10 [cit. 2020-12-11]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/26326157>
- CHASANOV, Adlan, 1998. *ČEČENSKÉ PRAVDY* [online]. [cit. 2021-07-10]. Dostupné z: http://www.czech-press.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=1077:eenske-pravdy-sp-3196809&catid=1568:1998-02&Itemid=148
- JANOUSEK, Václav, 2019. *Všechno, co byste měli vědět o islámu*. Vydání první. Olomouc: Naštvané matky z.s. ISBN 978-80-906573-6-6.
- JEMELKA, Petr, 2021. *Ruská televize: Sestřelením družic paralyzujeme NATO na zemi, na moři i ve vzduchu* [online]. [cit. 2021-11-27]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/clanek/ruska-televize-sestrenim-druzic-paralyzujeme-nato-na-zemi-na-mori-i-ve-vzduchu-40378894>
- JIREŠ, Jan, 2010. *Nová strategická koncepce NATO: mezi tradicí a inovací* [online]. [cit. 2021-05-26]. Dostupné z: https://www.natoaktual.cz/analyzy-a-komentare/nova-strategicka-koncepce-nato-mezi-tradici-a-inovaci.A101129_142807_na_analyzy_m02
- KENDALL, Bridget, 2018. *Studená válka: nový pohled na konflikt mezi Západem a Východem*. Vydání první. Přeložil Jan ŠINDELKA. Praha: Knižní klub. Universum (Knižní klub). ISBN 978-80-242-6201-7.
- KRATOCHVÍL, Petr a Petr DRULÁK, ed., 2009. *Encyklopedie mezinárodních vztahů*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-469-4.
- KRUMPHANZL, Filip, 2020. Rozpad Sovětského svazu. *History revue*. **2020**(12), 93-95.
- KŘÍŽ, Zdeněk, 2006. *Adaptace Severoatlantické aliance na nové mezinárodní bezpečnostní prostředí: aplikace přístupů konceptu kooperativní bezpečnosti*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav. ISBN 80-210-4218-4.
- KURFÜRST, Jaroslav, 2018. *Příběh ruské geopolitiky: jak se ruská myšlenka zmocnila více než šestiny světa*. Vydání první. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-4026-6.
- LEICHTOVÁ, Magdalena, 2010. *Pod maskou medvěda: neporozumění ve vztazích Ruska a Západu, po skončení studené války*. Brno: Václav Klemm. ISBN 978-80-904083-4-0.
- MALIA, Martin E., 2004. *Sovětská tragédie: dějiny socialismu v Rusku v letech 1917-1991*. Vyd. 1. Praha: Argo. Dějiny Evropy (Argo). ISBN 80-7203-566-5.
- NATOAKTUAL.CZ, 2021. *Vztahy NATO a Ruska zamrzly. Míč je na straně Moskvy, říká generál Pavel* [online]. [cit. 2021-11-27]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/nato/nato-rusko-pavel-general-lavrov-pobalti-aliance.A211110_182905_zpr_nato_inc
- RYCHLÍK, Jan, Bohdan ZILYNSKYJ a Paul R. MAGOCSI, 2015. *Dějiny Ukrajiny*. Vydání první. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny. Dějiny států. ISBN 978-80-7106-409-1.
- SALMINEN, Veronika, 2019. *Máme se bát Ruska?: dramata a osudy největší země světa*. 1. V Praze: Daranus. ISBN 978-80-87423-90-5.

- SVITÁK, Matěj, 2021. *Válka v Osetii odhalila sílu nacionalismu na troskách SSSR. V zamrzlé podobě trvá dodnes* [online]. [cit. 2021-03-15]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3250098-valka-v-osetii-odhalila-silu-nacionalismu-na-troskach-sssr-v-zamrzle-podobе-trva-dodnes>
- ŠTĚPÁNEK, Václav, 2011. *Jugoslávie - Srbsko - Kosovo: kosovská otázka ve 20. století*. [1. vyd.]. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-5476-9.
- TICHÝ, Lukáš, 2013. Postoj Ruské federace k vojenským intervencím Západu v letech 1999-2011. *Vojenské rozhledy* [online]. 22(4), 22-41 [cit. 2021-05-22]. Dostupné z: <https://www.vojenskerozhledy.cz/kategorie-clanku/bezpecnostni-a-obranna-politika/postoj-ruske-federace-k-vojenskym-intervencim-zapadu-v-letech-1999-2011>
- TRENIN, Dmitri, 2014. *THE UKRAINE CRISIS AND THE RESUMPTION OF GREAT-POWER RIVALRY* [online]. In: . [cit. 2021-01-03]. Dostupné z: https://carnegieendowment.org/files/ukraine_great_power_rivalry2014.pdf
- TRUHLÁ, Helena a Jiří KROPÁČEK, 2022. *Anatomie ruské invaze. Mapujeme Putinovo brutální tažení Ukrajinou* [online]. [cit. 2022-03-19]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/anatomie-valky-na-ukrajine-ruska-invaze-den-podni/r~58501380997311ecb5bd0cc47ab5f122/>
- VEBER, Václav, 2001. *Komunistický experiment v Rusku 1917-1991 aneb Malé dějiny SSSR*. 1. vyd. Praha: Roman Míšek. ISBN 80-86277-14-3.
- WEIGL, Jiří, Marek LOUŽEK, ed., 2012. *Arabské jaro rok poté: naděje, nebo zklamání? : sborník textů*. Vyd. 1. Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku. Ekonomika, právo, politika. ISBN 978-80-87460-11-5.
- ZARKA, Jean-Claude, 1999. *NATO*. 1. vyd. Praha: HZ. Editio Q. ISBN 8086009254.